

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII-то обикновено Народно събрание.

Четвърта извънредна сесия

62. заседание

София, четвъртъкъ, 10 априль 1919 година.

(Открито отъ подпрѣдседателя д-ръ И. Момчиловъ въ 4 ч. 30 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Отъ 243 народни прѣдставители има записани 174.

И. Симеоновъ: А присѣтствуватъ 15.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Ако съмъ виновенъ азъ за това, г. Симеоновъ, тукъ да ме обясятъ.

И. Симеоновъ: Най-малко азъ съмъ виновенъ. Звънете, да дойдатъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Отъ половинъ часъ това права.

Обявявамъ, прочее, заседанието за открито.

(По списъка отсѣтствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Георги Абаджиевъ, Мехмедъ Джелалъ Абединъ, Константинъ Апостоловъ, Недѣлко Атанасовъ, Щерю Атанасовъ, Иванъ Багаровъ, Христо Божишки, Стоянъ Божковъ, Христо Бояджиевъ, Григоръ Василевъ, Александъръ Величковъ, Илия Вълчевъ, Тома Вълчевъ, Георги Генковъ, д-ръ Никола Георгиевъ, Дѣлчо Георгиевъ, Тодоръ Георгиевъ, Иванъ Гешовъ, Атанасъ Гайдаджиевъ, Петъръ Даскаловъ, Юрданъ Дечевъ, Александъръ Димитровъ, д-ръ Димитъръ Димитровъ, Василь Димчевъ, Константинъ Досевъ, Иванъ х. Ивановъ, Белизаръ Каракашевъ, Миле Каралеевъ, Василь Карапджовъ, Мехмедъ Кемалъ, Георги Кирковъ, Ангелъ Крушковъ, Захарий Кръстевъ, Янко Куцаровъ, Ангелъ Кундалевъ, Тодоръ Лукановъ, Никола Марчевъ, Тодоръ Митевъ, д-ръ Василь Михалчевъ, Никола Наумовъ, Велю Недѣлковъ, Адамъ Нейчевъ, Василь Николовъ, Маринъ Ничовъ, Мано Облаковъ, Стефанъ Паприковъ, Василь Пасковъ, Александъръ Пенчевъ, Тодоръ Петровъ, Венедиктъ Поповъ, Христо Радойковъ, д-ръ Василь Радославовъ, Коста Ранковъ, Коста Сидеровъ, Христо Славейковъ, Нено Станевъ, Георги Стоиловъ, д-ръ Никола Стойчевъ, Михаилъ Такевъ, Димитъръ Тошковъ, Якимъ Ушевъ, Исмаилъ Хакъ бей, Хашимъ бей, Хино Христовъ, Хюсни Хюсеиновъ, Иванъ Цановъ, Никола Шишковъ, х. Махмудъ Шукриевъ и Юрданъ Юрдановъ)

Понеже откриваме заседанието по новото врѣме, ще го закриемъ пакъ по новото. Започваме единъ часъ порано и ще свършимъ единъ часъ по-рано

Съобщавамъ на народнитѣ прѣдставители, че народниятъ прѣдставитель г. Иванъ Велчевъ съобщава, че по независящи отъ него причини не е могълъ да присѣтствува на заседанията на 3, 4 и 5 априль т. г. и моли това врѣме да му се смѣтне като прѣкарано въ отпускъ. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. Миле Каралеевъ моли да му се разрѣши 8 дена отпускъ. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. Тодоръ Лукановъ по твърдѣ важни домашни причини моли за 5 дена отпускъ. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. Добри Кротневъ моли да му се разрѣши отпускъ за днесъ. Прѣдседателството му разрѣшава.

Народниятъ прѣдставитель г. Янко Куцаровъ моли за 15 дена отпускъ отъ 2 априль, по причина заболѣване на домашнитѣ му, за което прилага и медицинско свидѣтелство. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. Атанасъ Германски, по причина на болестъ въ сѣмейството му, не е могълъ да присѣтствува на заседанията отъ 15 мартъ до 8 априль и иска да се смѣтне това врѣме като прѣкарано въ отпускъ. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. Белизаръ Каракашевъ моли за 3 дена отпускъ, начиная отъ 10 того. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. Станю Златевъ, по важни домашни причини, иска 2 дена отпускъ, за 11 и 12 того. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

И народниятъ прѣдставитель г. Коста Ципорановъ моли да му се разрѣши еднодневенъ отпускъ, за 11 того. Прѣдседателството му разрѣшава.

Постѣпило е за одобрение рѣшението на Министерския съвѣтъ, съ което се иска увеличението на народнитѣ пенсии на Иванъ Вазовъ отъ 4.800 л. на 7.200 л. и на Стоянъ Михайловски отъ 3.960 на 6.000 л. годишно. Това рѣшение на Министерския съвѣтъ ще бѣде поставено на дневенъ редъ за утрѣ.

Минаваме къмъ въпроситѣ, поставени на дневенъ редъ.

Вчера, при вдигане на заседанието, при опрѣдѣляне на дневния редъ казахме, че на пръвъ пунктъ ще бѣде второто четене на законопроекта за конфискацията, ако бѣде готовъ. Понеже законопроектътъ не е готовъ, . . .

Д-ръ И. Фаденхехтъ: Той е готовъ, но не е напечатанъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Понеже не е напечатанъ, минаваме къмъ втория пунктъ отъ дневния

редъ — второ четене законопроекта за нищожност на извършените сдѣлки и актове за недвижими имоти въ новитѣ земи слѣдъ 5 октомврий 1912 г.

Има думата г. Асѣнъ Цанковъ.

Обаждаатъ се: Нѣма го.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Димитъръ Тончевъ.

Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Всички правителства, начиная отъ балканската война досега, сѣ се занимавали съ въпроса за запазването имотитѣ въ новитѣ земи да не бждатъ прѣдметъ на експлоатация и на спекулация. Правителството на г. Гешовъ на 1912 г., въ съгласие съ военнитѣ, издаде онази прокламация, за която говори г. министърътъ и която забраняваше прѣпродажбата на недвижими имоти. Нашето правителство въ 1915 г. прѣзъ пролѣтътъ се занима съ сѣщия въпросъ и взе рѣшение да се отчуждаатъ тѣзи имоти. И днешниятъ министъръ на земледѣлието внася такъвъ законопроектъ, който ние сега разискваме. Тѣй щото тѣзи три послѣдователни правителства сѣ имали сѣщата идея: да се не позволява спекулация съ недвижими имоти, находящи се въ новитѣ земи. Въпросътъ бѣше само какъ да се забрани, а колкото забраняването обема повече сдѣлки и повече имоти, толкова по-добрѣ. Тѣй щото никой отъ насъ не е противъ мисльта на законопроекта, който г. министърътъ на земледѣлието сега защитава. Азъ взехъ думата, г. г. народни прѣдставители, само да изтъкна едно обстоятелство, да го съгласуваме по нѣкой начинъ съ днешния законъ и да не дойдемъ до едно юридическо противорѣчие, ако мога тѣй да се изразя.

Икономията на днешния законопроектъ, който сега разискваме, е, като се унищожатъ частнитѣ сдѣлки съ недвижимитѣ имоти въ нова България, правителството према владѣнието на тия имоти, упражнява правата на държавелитѣ и на владѣтелитѣ дотогава, додѣто се явятъ тѣхнитѣ истински стопани да прѣдставятъ документитѣ си, и слѣдъ като ги провѣри министерството, да може да имъ повърне имотитѣ. Това е икономията на законопроекта. Обаче ние въ 1915 г. на 22-априлъ рѣшихме, г. г. народни прѣдставители, всички тѣзи имоти, за които се говори въ законопроекта даже по-широко, а именно имотитѣ, които принадлежатъ на изселили се лица и сѣ продадени слѣдъ 5 октомврий 1912 г. или имоти, които принадлежатъ на лица изселени, но не сѣ продадени, всички тѣзи имоти, сѣ редовенъ указъ, подписанъ отъ царя и обнародванъ въ „Държавенъ вѣстникъ“ бр. 105 отъ 1915 г., сѣ отчуждаватъ. Извѣстно ви е, че първото юридическо послѣдствие отъ отчуждаването на тѣзи имоти е, че държавата, по силата на отчуждаването, става собственикъ на имотитѣ. Тѣй щото правителството, държавата на 14 май 1915 г., чрѣзъ обнародването указа за отчуждаването, стана собственикъ съ тази само забѣлжка, че отъ тогава досега не се направиха никакви постѣпки, за да се реализира това отчуждение. Но цѣльта на това отчуждение, г. г. народни прѣдставители, бѣше да може да се побърка или да се попрѣчи на спекулантитѣ да купуватъ и продаватъ тѣзи имоти. Ние тогава мислѣхме, че като се отчуждаатъ всичкитѣ имоти както на лицата, които сѣ се изселили, тѣй сѣщо и на лицата, които ще се изселватъ, по-нататѣкъ се прѣкрятъ възможността за сдѣлки съ тѣзи имоти, защото държавата е собственикъ, а онѣзи сдѣлки, които сѣ направени дотогава, тѣ, разбира се, влизатъ подъ удара на това отчуждаване.

Сега, г. г. народни прѣдставители, ако въ силата на това отчуждение, извършено съ указа отъ 14 май 1915 г., държавата е собственикъ на всичкитѣ тѣзи имоти, то какъвъ е смисълътъ и какво е практическото послѣдствие отъ този законъ? До тази минута ние сме собственици; законътъ, който сега гласуваме, споредъ мене, гаче-ли е по-слабъ; държавата вече не става безвъзвратенъ собственикъ, а става, по чл. 2, единъ врѣмененъ държателъ на тия имоти, за да ги прѣдаде на тѣхнитѣ законни притежатели, когато тѣ прѣдставятъ редовни документи. Кое е по-право, по-полезно, кое повече отговаря на интереситѣ на държавата, г. г. народни прѣдставители, мисля, че трѣбва да го обсъдимъ. Въ всѣки случай, азъ бихъ молилъ г. министра на земледѣлието, като има прѣдъ видъ, че това отчуждение, което даже е провъзгласено за спешно — защото въ доклада се казва отчуждението да се прогласи за спѣшно, съгласно чл. 54 отъ закона за отчуждаване въ обществена полза — ще се извърши отъ Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти, то ако държавата, въ силата на това отчуждаване, става собственикъ и ако

тя има друга цѣль, която да гони съ този законъ, да го кажемъ нѣкакъ си изрично, защото, споредъ мене, двата закона ще си противорѣчатъ по една и сѣща материя. Азъ, г. г. народни прѣдставители, бихъ прѣдпочелъ отчуждаването по съображения, че държавата става собственикъ отъ минутата на отчуждаването не само на имотитѣ, които сѣ визираны въ първия членъ на закона, а именно онѣзи имоти, за които има частни сдѣлки, актове и принудителни продажби. Е добрѣ, ами за онѣзи, за които нѣма нито актове, нито сдѣлки, нито принудителни продажби държавата пакъ може да намѣри интересъ и тѣ да бждатъ подъ нейното владѣние и съ тѣхъ да разполага, за да може да ги прѣдаде съ по-голямъ полза на другитѣ, за които мисли, че ще бжде добрѣ да ги владѣятъ.

А. Цанковъ: Кждѣто нѣма сдѣлки, има актове, а може и актътъ да е произволенъ.

Д. Тончевъ: На всѣки случай, г. Цанковъ, първиятъ членъ на този законъ обема по-малко обекти, отколкото отчуждаването, което стана въ 1915 г., защото при послѣдното се отчуждаватъ както покрититѣ, тѣй сѣщо и непокрититѣ стежания, когато тукъ за покрититѣ не се говори нищо, освѣнъ за малкитѣ къщи. Прѣдставете си, може да има индустриални заведения, може да има мюлкове, воденици и др., които тѣй сѣщо биха имали голѣмъ интересъ за стопанския животъ на населението тамъ. Затова, като съмъ напълно съгласенъ съ идеята на г. министра, която е била и наша въ 1915 г., че непрѣмѣнно трѣбва да се взематъ законодателни мѣрки за запазването на тѣзи имоти, го за да може държавата да разполага съ тѣхъ, както намѣри за добрѣ, въ интереса на нашето народно стопанство, ние трѣбва да бждемъ по-ефикасни съ закона. Защото азъ мисля, че когато ние имаме едно отчуждаване, което обема повече имоти и което е направило държавата собственикъ още въ 1915 г., а сега законътъ отслабва това право на държавата, защото я прави единъ врѣмененъ държателъ на имотитѣ, надали би се достигнала гонимата цѣль.

Заради това азъ заявявамъ, че сподѣлямъ напълно тѣзи идеи, които каза г. министърътъ отъ своя страна, но ще трѣбва да търсимъ едно срѣдство, за да съгласуваме отчуждаването, станало въ 1915 г., съ този законъ. Какъ да го съгласуваме, г. г. народни прѣдставители? Ако г. министърътъ на земледѣлието и държавнитѣ имоти каже тукъ прѣдъ васъ, че държавата нѣма намѣрение да продължава да бжде собственикъ въ силата на отчуждаването, разбира се, вториятъ законъ ще има окончателна сила, и понеже нищо не е заплатено на лицата за отчуждаването на имотитѣ имъ, тѣ могатъ да искатъ да имъ се повърнатъ имотитѣ, слѣдъ като прѣдставятъ документи. Но ако държавата гони онази важна за нашето стопанство цѣль, да стане безвъзвратенъ собственикъ на имотитѣ, за да може тя по свое усмотрѣние да ги раздава, то съ чл. чл. 1 и 2 въ свръзка съ чл. 4, тѣй както сѣ редактирани, надали би се постигнала цѣльта.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля да кажа още двѣ думи, слѣдъ като чуя мнѣнието на г. министра, защото виждате, че по мисль сме съгласни, а гонимъ само формата да уловимъ. Та, слѣдъ като чуя обяснението на г. министра какъ да се съгласуватъ, споредъ неговото мнѣние, отчуждаването, станало прѣзъ 1915 г., и този законъ, тогава ще кажа двѣ-три думи.

Министъръ Д. Драгиевъ: Вие кажете прѣдварително Вашето мнѣние. Какво прѣдложение правите?

Д. Тончевъ: Азъ, г. министре, бихъ прѣдпочелъ държавата да остане пълненъ и безвъзвратенъ собственикъ на тѣзи имоти, а не като врѣмененъ държателъ на тѣхъ, за да ги повърща, слѣдъ като тѣхнитѣ истински, първоначалнитѣ имъ стопани прѣдставятъ документитѣ си. За насъ не важи, че тѣ сѣ били собственици, за насъ е важно, че извѣстни имоти, които се намиратъ въ новитѣ земи, въ силата на единъ законъ трѣбва да станатъ държавни, за да може послѣ държавата да разполага съ тѣхъ тѣй, както изискватъ интереситѣ на народното стопанство. Това е моето мнѣние. И азъ бихъ прѣдпочелъ да се каже въ самия законъ, че държавата е безвъзвратенъ собственикъ — тази ми е идеята, г. министре — а не да бжде врѣмененъ държателъ. Тѣй както е чл. 1, сдѣлкитѣ се унищожаватъ. Добрѣ, слѣдъ унищожаването на сдѣлките какво става? Държавата взема въ свое владѣние тѣзи имоти. Хубаво. Но дожажда чл. 4. Какво казва той? Както обясни и г. министърътъ, че слѣдъ като се явятъ старитѣ притежатели и слѣдъ като си прѣдставятъ документитѣ, ако ги одо-

брият и ги намърят редовни, ще имъ се повърнатъ имотитъ. Защо да имъ се повърнатъ?

Х. И. Поповъ: Какъ ще се взематъ?

Д. Тончевъ: Ще се отчуждятъ. — Затова азъ, казахъ, прѣдпочитамъ пѣтя на отчуждението, което прави държавата безвъзвратенъ собственикъ, и послѣ да разполага съ тѣзи имоти.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: То е послѣшенъ въпросъ. Той не се рѣшава съ този законъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Асѣнъ Цанковъ.

А. Цанковъ: Г. г. народни прѣдставители! Законопроектътъ, както е, създава едно врѣменно положение. Той не разрѣшава окончателно въпроса за поземелнитъ отношения въ новитъ земи, но, безсѣмѣнно, той прави една значителна крачка къмъ разрѣшението на този въпросъ и въ рѣцѣтъ на една добра администрация този законъ ще може да подготви твърдъ много окончателното разрѣшение на поземелния въпросъ тамъ. Какво прави законътъ? Законътъ казва: ще бждатъ менажирани и покровителствувани само тѣзи владѣтели на имотитъ, които до 5 октомврий 1912 г. сж ги имали въ рѣцѣтъ си, а владѣтелитъ отъ тая дата насамъ се смѣтатъ като едни спекуланти, които ще бждатъ евантирани, ще бждатъ извадени отъ тия имоти по административенъ редъ. Ако такъвъ притежателъ се опита да заведе дѣло за нарушението на владѣние, законътъ му казва: не, ако можешъ да докажешъ собствеността, добръ, или най-малко да докажешъ, че си владѣлъ имота прѣди 1912 г. Сега изказаха се различни опасения, напр., опасението, че ще пострадатъ невинни хора отъ мѣстното население. Нѣма основание за такъвъ страхъ, защото, макаръ и да се не признаватъ дубликатитъ отъ крѣпостнитъ актове, отъ тапнитъ, достатъчно е, че владѣтелътъ ще установи, макаръ и съ свидѣтели или по каквото и да било начинъ, че той е владѣлъ имота прѣди 1912 г., и законътъ го покровителствува. Имало би и другъ единъ способъ този старъ владѣтел, владѣтелътъ отъ прѣди 1912 г., да се сдобие съ нотариаленъ актъ днесъ, по силата на нашия законъ — достатъчно е да прѣдизвика една обстоятелствена провѣрка за старитъ владѣтели. Но нѣма нужда отъ това. Законътъ му казва: щомъ ти установишъ, че отъ прѣди 1912 г. владѣлътъ имота, работата е свършена, и държавата ще изпѣди само онѣзи, които сж дошли подиръ тая дата. И опасението на г. Тончева е неправо. Г. Тончевъ мисли, че този законопроектъ отслабва онова, което е вече направено. Ни най-малко. Този законопроектъ, наистина, не е казалъ, че държавата става собственикъ на тия имоти; той това не казва, въпросътъ за собствеността остава свършено настрана, той не се засѣга непосредствено. Но този законопроектъ казва само че сдѣлките между частнитъ лица, които сж сключили помежду си нѣкакви договори, се унищожаватъ въ полза на държавата, колкото се отнася до отношенията между самитъ лица, положението си остава незасегнато. Може единъ собственикъ да дойде нѣкога и да претендира, че той по измамливъ начинъ е билъ заставенъ или принуденъ да продаде имота си — завчера тукъ се говори за изнудвания по тѣзи сдѣлки. Тогава той може да възстанови правата си. Но държавата, като не го покровителствува, не му и прѣчи, обаче, да възстанови правата си, като унищожи договора за продажбата, като сключена по измама, или чрѣзъ изнудване, или чрѣзъ насилие и т. н., стига, разбира се, за това да сж запазени сроковетъ. Държавата чисто и просто се супституира, се замѣсва въ положението на новитъ приобретатели, които тя презумира като едни спекуланти. Въ това отношение този законъ има извѣстна близостъ съ закона за отнемане на незаконно придобититъ богатства: той прѣслѣдва спекулата, а тоя отстранява резултатитъ на тая спекула. Сега справедливо ли е това? Това е въпросъ за мотивитъ на законопроекта, и по нашето убѣждение, това е твърдъ справедливо, защото въ 1912 г., съ една прокламация, пѣкъ и съ общото положение, което създаваше извѣстни морални задължения, бѣха прѣдупрѣдени всички тия лица, които отиваха тамъ да купуватъ недвижими имоти, да добиватъ ипотеки върху тѣхъ, ипотеки симулативни и т. н. и т. н., казвамъ, бѣха прѣдупрѣдени съ прокламацията и съ едно общо морално напомнюване, че това единъ день ще попадне подъ удариъ на единъ законъ, който нѣма да търпи тая спекуляция. И затуй днесъ иде санкцията, макаръ и малко за-

къснѣла, но по-добръ късно, отколкото никога. Азъ намирамъ, че въ това отношение законопроектътъ ще съдѣйствува необикновено много за окончателното уреждане на поземелния въпросъ въ новитъ земи. Той ще даде възможностъ на държавата, на министра на земледѣието да узнае сжщинското положение. Министерството ще тури рѣка на тѣзи имоти и тогава всѣки ще докладва своитъ претенции — старитъ собственици, доколкото тѣ се интересуватъ, доколкото не сж се изселили еднѣжъ завинаги и повече не искатъ да знаятъ какво става съ този имотъ, който сж вече напуснали, и новитъ приобретатели, които засѣга прѣслѣдването — единъ претендира за ипотека или за пълномощно, другъ претендира, че продажбата е принудителна или свободна и пр., всѣки ще докладва, ще се регистрира това и тогава положението ще стане напълно прѣгледно; тогава ще може да се разбере кои интереси сж засегнати, кои отъ тѣзи интереси какво внимание заслужаватъ и едва тогава ще може да се пристѣпи къмъ една окончателна уредба на поземелния въпросъ. Но че това трѣбва да се направи още днесъ, това личи, защото сегашниятъ режимъ на спекулация съ недвижимитъ имоти въ новитъ земи не може да се търпи и даже въ полза на търговията е това да се направи днесъ, колкото е възможно по-рано, за да бждатъ прѣдупрѣдени всички онѣзи, които биха пожелали да продължатъ спекулацията въ новитъ земи.

По всички тия съображения нашата група ще гласува законопроекта на второ четене, както го е гласувала и на първо четене.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ не очаквахъ, че този законопроектъ ще породѣ толкова съмнѣния и отъ такъвъ характеръ, че да прѣскачатъ както смисъла на законопроекта, тъй сжщо и неговото приложение. Затова ще ми бжде позволено да отхвърля единъ упрѣкъ, който се правѣше по отношение на българската държава; съ него се цѣлѣше отъ нѣкои оратори, които взеха думата отъ тази трибуна, да се каже, че законопроектътъ, станалъ законъ, ще всѣ една пертурбация въ населението, защото държавата била лошъ стопанинъ. Прѣди всичко, отъ фактическа страна не се оправдава страхътъ у тѣзи, които говориха по-рано, защото държавата до днесъ не прѣслѣдва никой, който е работилъ земята въ новитъ земи, никому не е отнета тая земя и кждѣто случайно е ставало напушане на земята и населението се е връщало, населението се намира върху нея, освѣнъ 500 сѣмейства, броящи 2,500 души, които прѣзъ 1913 г. напуснаха съ гърцитъ Неврокопско, отидоха въ Гърция и сега, прѣзъ 1916 г., когато нашитъ войски настѣпиха, намѣриха ги въ Демир-Хисаръ; тѣ се върнаха. Никждѣ министерството и българската държава не е отнемала на населението земята и не е имала тая цѣль, нито пѣкъ законопроектътъ гони цѣлѣта да вземе земята отъ нѣкой, който я работи. Законопроектътъ нѣма цѣлѣта, която му даватъ въ тълкуванието си нѣкои — че засѣга всичкитъ земи. Законопроектътъ, станалъ законъ, засѣга само тази частъ отъ земитъ, която е станала прѣдметъ на спекула, земята — и това моля почитаемото Народно събрание добръ да запомни — която, чрѣзъ каквито и да било актове, е имала отъ по-раншентъ владѣтел или собственикъ върху едно лице, което днесъ я държи, и то пакъ съ извѣстно ограничение, защото не всѣко нуждающе се лице, което държи земя, ще бжде засегнато отъ този законопроектъ, когато той стане законъ. Напр., ако единъ човѣкъ, който е купилъ земя, макаръ и по незаконенъ начинъ, забранилъ отъ държавата съ указъ отъ 5 октомврий 1915 г. и послѣдващитъ разпореждания на държавата, ако той работи земята и владѣе до 50 декара, законопроектътъ изключва правото на държавата да провѣрѣва тѣзи имоти, защото счита, че той съ своя трудъ създава едно стопанство, което е цѣль на свършенната българска държава. Ето защо, слѣдъ тѣзи бѣлѣжки, които отправямъ къмъ Народното събрание като пояснение на разсѣжденията, които ставаха въ комисията и които могатъ да легнатъ и въ разбирателството на тълкуванието на закона, народното прѣдставителство, па и нѣкой другъ, нѣма да мисли, че българската държава ще посегне на имотитъ на населението, което обитава новозаселенитъ земи. Българската държава ще го остави да си стои на мѣстото, и ако единъ чифликчия има 15 или 20 хиляди декара, билъ той турчинъ или българинъ — за насъ е безразлично — стои върху земята си, владѣе я, работи я или я работи даже чрѣзъ други хора, на този чифликчия нѣма да се посегне,

и когато законът изисква да има документи, нѣма да се посегне върху тѣхъ, защото той е презюмиранъ собственикъ, като владѣлецъ днеска и владѣлецъ въ миналитѣ 5, 10, 20 години и т. н. Защо е, прочее, този страхъ, който се изтъква прѣдъ народното прѣдставителство върху една работа, която не е станала и нѣма да стане? Защото българската държава може да бѣде обвинявана, че гони политически, партизански или каквито и да е други цѣли, но тя по отношение на хората, които сѣ работили земята отъ създаването ѝ въ 1879 г. и до днесъ, никога не е посѣгала върху земята на работника. И понеже е клевета, че до днесъ българската държава е посѣгала отъ 6—7 години, откогато ние държимъ земитѣ въ Мелнишко, въ Струмишко и Гюмюрджинско, на собствеността на хората тамъ, азъ считамъ, слѣдъ обясненията, които давамъ върху този въпросъ, че не може и дума да става да се даде разширително тълкуване на закона, че той ще провѣрява документитѣ на хората, които си работятъ земята. Вие знаете, че въ България се даваха по законитѣ десетки години срокове да се снабдятъ хората съ крѣпостни, а послѣ и съ нотариални актове, но кой въ България посегна да каже на селянина или гражданина: вие, които нѣмате крѣпостни актове, прѣдайте на мене земята? Никой. Нотариални или крѣпостни актове се изискваха по закона, населението въ българската държава съществува въ продължение на 40 години при това положение, и когато ни се говори за слаби и силни юристи, хвърля се прахъ въ очитѣ на хората, за да се затъмни истинското назначение на закона, който гони съвършено друга цѣль, като се казва, че днесъ съ тоя законъ ще се посегне на имотитѣ на населението, което се намира въ Гюмюрджинско. Нѣма да се посегне. Ето защо народното прѣдставителство, когато ще гласува чл. 1 и слѣдващите членове на закона, трѣбва да бѣде съвършено спокойно, че нѣма да направи една пертурбация въ новия край, ето защо и населението трѣбва да бѣде спокойно. И тѣзи, които сега го плашатъ, ще се убѣдятъ въ утрѣшния денъ, че не е тъй. И бждете увѣрени, че законопроектътъ ще бѣде посрещнатъ отъ народнитѣ прѣдставители отъ тази и другата страна, които не сѣ правили спекула, като едно благодѣяние.

И азъ минавамъ на точката да ви кажа, защо законопроектътъ ще бѣде посрещнатъ като едно благодѣяние. Г. г. народни прѣдставители! Посѣга се само върху тѣзи земи, които сѣ минавали отъ лице въ лице и се е спекулирало съ земята. Нека се не лъжемъ — съвършено е ограничително тълкуването на законопроекта. Една бѣлѣжка имамъ да отправя по отношение на обяснението, което даваше г. Тончевъ. Неговиятъ законъ експроприира независимо отъ голѣмината на земятъ и отъ държателитѣ на земята днеска, всички които сѣ изселили, и всички, които мислятъ да се изселятъ, каквито закони е имало въ много европейски държави, като, напр., руския законъ въ Полша. Този законъ не гони тази цѣль. Указътъ на бившето министерство, който може да бѣде цѣлесъобразенъ и полезенъ, когато ще се облѣче въ законъ, когато се нормира съотвѣтно, какво ще стане тази земя — дали ще бѣде работена по единъ или другъ начинъ, дали ще бѣде едра или дребна собственостъ, какви културни, стопански и икономически институти върху нея ще бждатъ създадени, е една съвършено отдѣлна работа. Г. Тончевъ бѣше правъ. Ние трѣбва да дадемъ едно ограничително тълкувание на закона, да се разбере, че той не засѣга експроприацията на земятъ, но че той засѣга прѣкратаването на спекулата съ земята въ новоосвободенитѣ земи. И, г. г. народни прѣдставители, когато дойде въпросъ да се обяснява върху тази спекула, виждаме, че едни плачатъ и се питатъ какво ще стане сега съ този, който си е продалъ земята и се е изселилъ отъ България. Поставете се въ положението, че този законъ не се гласува. Той може ли да се яви въ България да плаче, че евтино или скѣпо си е продалъ земята? Той е загубилъ правото на каквито и да е претенции върху една земя, която по-рано не му е принадлежала и която днесъ не му принадлежи. Касае се въпросътъ за втория, който е купилъ по единъ незаконенъ начинъ земята. Купуване по незаконенъ начинъ земята, за съжаление, съществува въ новитѣ земи, защото, както и да се прикрива, каквото и да говоримъ, виждаме, че всичко въ България е устроено не на производителния трудъ, а на една безбожна спекула, за която нѣколко думи тукъ слѣдъ малко ще спомена, като ви цитирамъ нѣколко документи, произхождащи отъ самото министерство. За спекуланти, които сѣ турили рѣчка на тия земи, макаръ да сѣ знаели, че има издадено запрѣщение отъ българската държава — „нѣмате право да правите сдѣлки върху земитѣ“ — запрѣщение съвършено правилно да гарантира интереситѣ на това турско население,

което заварихме въ тия земи, за да не се явятъ хора, както започнаха да ги изгонватъ въ Родопитѣ, да взематъ продавателни и да се поселяватъ въ тѣхнитѣ имоти. Указътъ отъ 1912 г. при една добросъвестна властъ и разбирающъ министъръ бѣше да запази мѣстното население, защото е една икономическа сила, изчезването на която ще направи да пострада икономическото, ако щете, и националното положение на страната. Това е основата на указа. И когато ние имаме полза за държавата да стои населението тамъ, когато, отъ друга страна, имаме единъ авторитетъ на българската държава, която казва: „Вие нѣмате право да сключвате извѣстни сдѣлки, докато азъ съ специаленъ законъ не ви разрѣша да направите това“, явяватъ се спекуланти и закупуватъ на нищожни цѣни по-голѣми или по-малки части земя. Той е днесъ, който е уврѣдениятъ. И когато вчера се говорѣше, че ще пострада мѣстното население, българско или турско въ новитѣ земи, то е една невѣрна работа. Единъ има право да плаче: той е този, който е посегналъ на имота и който не се е подчинилъ на разпоредбитѣ на държавата, който държи имота и правата на когото по настоящия законопроектъ българската държава настѣпва.

Г. п. Анастасовъ: Г. докладчикъ! Грѣшката произлѣзе отъ това, че редакцията на чл. 1 е лоша.

Х. И. Поповъ: Да, поправете редакцията.

Г. п. Анастасовъ: Тамъ е казано: „всички частни сдѣлки и актове“. Тамъ влизатъ и договоритѣ за наемъ по доброволно съгласие, които сѣ станали тамъ. Вие сте много правъ по отношение продажбата и спекулацията.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Г. г. народни прѣдставители! Какво ще се бои наемателтъ? И азъ съмъ длъженъ да поясня законопроекта, защото когато е казано въ него: „всички актове, сдѣлки и т. н.“, ни една не е взета въображаема. Всичко това се е напластило въ Министерството на земледѣлието съ цѣла стая прѣписки, отъ които едни архиви, слѣдъ като министерството даде едно тълкувание и се прѣдставиха други тапии, изчезнаха, за да не могатъ да бждатъ провѣрени всички нови тапии за стотици, милиони, ако не и милиардни имоти, за което ще цитирамъ тукъ днесъ, когато минаватъ отъ едни рѣщи въ други и иматъ вече фалшиви дубликати. Какво губятъ тѣзи хора, които сѣ наематели? Казвате ми: „Тамъ влизатъ и договоритѣ за наемъ“.

Г. п. Анастасовъ: Да.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Всички договори за наемъ сѣ прикрита продажба.

Г. п. Анастасовъ: Касае се за наемъ за 3 или за 5 години.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Почти всички сѣ прикрита продажба.

Г. п. Анастасовъ: Това можете да кажете за дългосрочнитѣ наеми, но за краткосрочнитѣ какво ще кажете?

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Когато българската държава ще признае нищоженъ договоръ за наемъ, тя нѣма да изпѣди наемателя, тя встъпа въ правото на наемодавецъ, тя замѣства наемодавеца . . .

Г. п. Анастасовъ: Той е тамъ; не е напусналъ България.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Моля Ви се. То е толкова ясно и юридически, и фактически, че азъ не знамъ какво може да бѣде по-ясно.

Г. п. Анастасовъ: Това се отнася до онѣзи, които сѣ напуснали страната. Но на тѣзи, които сѣ тамъ и сѣ направили свои договори по българскитѣ закони, прѣдъ нотариуса, не може българската държава да имъ отнеме това право.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Държавата нѣма да посегне на хората, които сѣ тамъ и си даватъ имотитѣ подъ наемъ, даже при несъблюденіето на този законъ; държавата не е посегнала на такива хора.

Г. п. Анастасовъ: Ама съ този законъ ще посегне

Г. Занковъ: Чл. 7 ще урегулира този въпросъ.

Х. И. Поповъ: Да се уясни.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Ще се уясни, знамъ. Моля Ви се, недѣйте ме прѣсича, когато цитирамъ маса примѣри, защото всѣко прѣкъсване ме навежда на примѣри. Ами безспорно е, че тогава може да бѣде наемателъ. И когато министерството утрѣ ще прѣглежда правоотношенията между странитѣ и ще констатира, напр., че единъ е изнуденъ, като му бѣде взета, да положимъ, воденицата въ Гюмюрджина, изнудвачтъ, безспорно, ще вкара този, който, въпрѣки сѣществуването на закона, е билъ въ владѣнието на имота. Недѣйте тамъ да се залавяте. За насъ е важенъ принципътъ, че държавата става единъ видъ встъпватъ въ правата на тѣзи, които сж се отказали по отношение на тѣзи, които сж ги добили, но наемателтъ може да си остане наемателъ до срока, до който е билъ сключенъ наемътъ, слѣдъ което ще се встъпи стариятъ наемателъ собственикъ или стариятъ владѣтель на имота. Но държавата почва да го контролира и по такъвъ начинъ прѣмахва спекулацията съ земята.

К. Панайодовъ: Защо не сте казали това нѣщо въ законопроекта? То е хубаво. Кажете го въ законопроекта.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Тѣй е, г. Панайодовъ, тѣй се и разбира.

Х. И. Поповъ: Не може да се разбира тѣй при тая редакция. Тогава кажете Вашата идея съ двѣ думи: „Считатъ се за нищожни по право въ полза на държавата всички частни сдѣлки, актове и принудителни продажби, относящи се до недвижими имоти въ новитѣ земи, ако сж извършени слѣдъ 5 октомврий 1912 г. съ спекулативни цѣли“ — толкова, свършено. Значи сдѣлката е нищожна, щомъ е съ спекулативна цѣль. И Вашата идея, ако е вѣрна, искрена, тогава то е добръ. Значи, които нѣматъ спекулативна цѣль, не влизатъ.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Г. Поповъ е достатъчно силенъ юристъ да знае, че когато туримъ „спекулативна цѣль“ нѣмаме законъ.

Х. И. Поповъ: Какъ да нѣмаме? Тогава кажете: „онзи, който е взелъ имота, за да печели“. Какъ така? Вие говорите тукъ единъ часъ, че идеята е тази. Ако ли не, то е друго нѣщо.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Вие ще слушате и ще видите, че въ реда на мислитѣ свършено правилно разсждавамъ. Това е най-цѣлесобразната мѣрка, безъ която не може, мѣрка, за която се чуда, че българското Народно събрание не може да се върне къмъ законодателитѣ отъ 1880 до 1885 г., които наредиха аграрния въпросъ само затуй, защото голѣми и голѣми интереси сж се прѣснали вече навсѣкждъ въ тия земи, за които ще ви цитирамъ примѣри. Г. г. народни прѣдставители! Знайте едно, че въпросътъ за имотитѣ, които се засѣгатъ, е строго ограниченъ и азъ върху ограничението ще дамъ тълкуването на комисията и моето разбиране, па вървамъ и разбирането на всички, които още повече отъ техническа страна ще успокоятъ тѣзи, които може още да се съмнѣватъ въ правотата и ползата отъ закона. Ние засѣгаме три крупни сдѣлки, които сж ставали съ земитѣ: засѣгаме категорията на земитѣ, на тѣй нареченитѣ яйлѣци, гори, засѣгаме категорията на чифлицитѣ, съ които се спекулира, и засѣгаме категорията на тѣзи земи, които нѣкои почтени български граждани, стоящи въ голѣмитѣ български градове, подъ булото на пълномощници или на закупувачи, сж закупили десетки и хиляди декари отъ най-плодородната земя, която фактически прѣминава въ тѣхни рѣци и тѣ посѣгатъ по-нататѣкъ на обработването на земята и използването ѝ. Това е, което ние засѣгаме съ крайната цѣль въ България, тази земя утрѣ по сѣществующитѣ закони и по тѣзи, които ще трѣбва да сѣществуватъ, да можемъ да я разпрѣдѣлимъ правилно между населението. Начало на това правилно разпрѣдѣление и вече вложено въ забѣлѣжката на законопроекта, като имъ даваме по 50 декара. Въ новитѣ земи повече отъ 100 декара земя не може да бѣде дадена, защото нѣкои отъ тѣзи земи се равняватъ въ България на 1.000—1.500 декара по своето производство и по двойнитѣ култури прѣзъ годината. Това е, което законопроектътъ урежда, това е, което боли; това е спекулата, за която ще ви цитирамъ нѣколко примѣри. Казахъ ви най-напрѣдъ за яйлѣцитѣ. България, г. г. народни прѣдставители, се бори въ продължение на цѣли 20 години, за да може да създаде рѣшението на Касационния сѣдъ

отъ 1902 г., споредъ която яйлѣктътъ се призна за държавна собственостъ, и законътъ отъ 1903 г., който го консакрира, безъ да опрѣдѣли възнаграждението, което яйлѣктътъ, като държава собственостъ, да плаща, а тепърва послѣдователно то бѣше опрѣдѣлено. Но по отношение на тѣзи, които се съмнѣватъ, какво би могло да стане съ имотитѣ, на които държавата туря рѣчка днесъ. (Чете) „Въ старитѣ прѣдѣли на царството до 1913 г. яйлѣцитѣ заематъ една площъ отъ 1.200.000 декара, на стойностъ по стари оцѣнки около 600 милиона лева“. Голѣма частъ отъ тѣхъ сж изсѣчени, благодарение на неразбрания, която сѣществуваше въ управлението на горитѣ. Ние сега се изправяме, вслѣдствие на вземането отъ страна на българската държавна на нови територии, прѣдъ единъ за насъ не само националенъ, но и икономически въпросъ за яйлѣцитѣ, по който никой министъръ, който мислѣ за бѣдащето на своето министерство и за бѣдащето стопанско развитие на България, не може да замѣли подъ никакво сега шикалкавене и подъ никакви пълномощия. (Чете) „Въ новитѣ земи имаме досега изчислени — всичкото пространство не е обиколено и описано — около 650.000 декара яйлѣци, отъ които въ Дювленско — 41 яйлѣка; въ Пашмаклийско — 23; въ Горноджумайско — 18; въ Струмишко — 29; въ Мелнишко, Мехомийско и Неврокопско — около 25 яйлѣка, изчислени досега“.

Г. п. Анастасовъ: Повечето изсѣчени.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: „Тия яйлѣци сж обявени, съгласно закона, за държавна собственостъ и за тѣхъ претендиратъ разни частни лица и дружества“, било съ тапи, билъ съ пълномощия — когато дойде редъ да говоримъ за дублкатитѣ, азъ имамъ всички тапи, ще ви кажа начина, по който става тѣхната фабрикация. За да можете, г. г. народни прѣдставители, да видите сериозността на въпроса и на прѣдложението, което се касае за запазване на това държавно богатство отъ експлоатация, ще ви цитирамъ описанията само на три или четири отъ тѣзи яйлѣци, отъ тѣхъ вие ще си направите заключението и ще видите, какво значи днесъ спекула и дали българската държавна и Народното събрание може да я консакрира чрѣзъ отхвърляне на този законопроектъ. Днесъ става търгъ на дървенъ материялъ, който на самото мѣсто се продава 80—90 до 100 л. кубическия метъръ. Днесъ това става въ Финансовото министерство при финансовия началникъ. Като ви казвамъ това, то е за да видите оцѣнката, която дава Министерството на земледѣлното по отношение на тази материя, за да видите само спекулата на нѣколко стопани, които ще бѣждатъ засегнати отъ този законопроектъ, да сравните тѣхното вчерашно положение и днешното имъ състояние по оцѣнката, която ви се дава, за да видите спекулата до какъ достигла. (Чете) „Яйлѣктъ „Голѣма и Малка-Исмаилица“, за който претендира Лазаровъ и С-ие — Горска индустрия — има пространство 37.850 декара, запасъ отъ гори 1.035.500 куб. м. Стойността на материяла тамъ е изчислена кубическия метъръ по 20 л. — това се равнява на 20.710.000 л. Съ пълномощно и съ документи, издадени слѣдъ 1912 г., народниятъ прѣдставителъ Тефикъ х. Ахмедовъ претендира да владѣе 21 парчета държавни гори, площта на които възлиза на 289.500 декара. Стойността на тия гори, като се вземе по 30 куб. м. на декаръ или на цѣлата площъ 289.500 по 30 = 8.685.000 куб. м., по 20 л. кубическия метъръ — всичко 173.700.000 л., плюсъ стойността на земята (почвата) по 10 л. на декаръ — 289.500 л. — а всичко стойността на материяла плюсъ почвата — 176.595.000 л.“

Т. х. Ахмедовъ: Това не е вѣрно, г. Маджаровъ. Това сж частни гори и азъ ги взехъ въ турско врѣме. Азъ имамъ документи отпрѣди балканската война. Тогава бѣхъ турски поданикъ.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Вие сте родомъ отъ Пещера, Вие напуснахте Пещера въ 1918 г.

Т. х. Ахмедовъ: Това не е вѣрно.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Вие, доколкото знаа, бѣхте фаяндождия, а днесъ притежавате една собственостъ на стойностъ отъ 176.000.000 л.

Т. х. Ахмедовъ: Азъ не съмъ купилъ имоти прѣзъ балканската война. Моитѣ документи сж отъ прѣди балканската война. Азъ не съмъ купувалъ по разбойнически начинъ имоти. Това е лъжа, азъ протестирамъ.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Г. Тома Димитровъ, родомъ отъ Трънъ, политически човѣкъ, бѣденъ, до вчера лично може да създаде несправедливостъ за хора мѣстни и за

знатъ на много души отъ Камарата, съ пълномощие претендира на 4 парчета яйълци, площта на които възлиза на 125.000 декара. Стойността на материалитъ въ тѣзи гори — прѣсметнато по 30 куб. метра на декаръ, дава 3.750.000 куб. метра — по 20 л. кубическия метъръ, се равнява на 75.000.000 лева; стойността на почвата по 10 л. декара — 1.250.000 л., а всичко, стойността на материала заедно съ стойността на почвата 76.250.000 л. Това сж три парчета земи, книгата за които сж прѣдставени въ министерството, и бѣха се явили австрийски компании, за да ги закупятъ отъ Тефикъ х. Ахмедовъ. Ние всички въ тази Камара се знаемъ какво сме били вчера и прѣди 5—6 години, и когато виждаме въ дадения случай да се държатъ рѣчи, съ които ужъ искатъ да защитятъ работящото турско или българско население, задъ гърба на това население искатъ да се скриятъ тѣзи спекуланти, които сж го ограбили.

Т. х. Ахмедовъ: Нека бждатъ свидѣтели всички народни прѣдставители, че ако азъ съмъ купилъ една гора слѣдъ балканската война, ще я оставя доброволно на държавата. Азъ съмъ купилъ прѣди балканската война въ турско врѣме, като турски подданикъ, съ турски лири и съ турски тапи.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Ако е купилъ прѣди балканската война, нѣма защо да се тревожи.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Ако не сте купили слѣдъ балканската война, г. Тефикъ х. Ахмедовъ, не се тревожете.

Г. Занковъ: Споменете за горитъ въ Банско, кждѣто Вашиятъ политически приятель Иванъ Вапцаровъ обсеби гори.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Хвърква му айлъкътъ.

Г. Занковъ: Не трѣбва по този въпросъ да партизанствувате, защото всички сж вземали гори.

Т. х. Ахмедовъ: Азъ съмъ купилъ гора съ г. Илия Киселовъ нѣколко години прѣди балканската война.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Фактътъ, че Вапцаровъ притежава айлъкъ въ Пиринъ, както и фактътъ, че други притежаватъ гори на едно или друго мѣсто, сж за отбѣлзване. Г. Вапцаровъ е купилъ айлъкъ, но той не може да бжде собственикъ на него, защото той принадлежи на държавата. Той, както и тѣзи господа, на които цитирахъ имената, се ползуватъ съ документи, които днесъ се фабрикуватъ въ Цариградъ, и по такъвъ начинъ искатъ да станатъ владѣтели на десетки милиони лева. Г. Вапцаровъ, заедно съ всички като него, ще отидатъ тамъ, кждѣто имъ е мѣстото и въ никой случай нѣма да бждатъ пожалени. (Ржкоплѣскане въ земледѣлската група)

Т. х. Ахмедовъ: Щомъ намѣрите чифликъ или гора, купена отъ мене слѣдъ балканската война, да развалите продажбата.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Г. г. народни прѣдставители! Дохожда ми на умъ бѣлжката, която се направи отъ г. Попова, именно, вмѣсто купуване на имотитъ, да се каже спекуляция. Доколко тя ще направи безсиленъ закона, ще видите отъ факта, който ще спомена за другъ родъ имоти.

Х. И. Поповъ: Г. Маджаровъ! Азъ не говорихъ по него. Азъ схванахъ, че вашата идея не е била тази, тъй щото азъ си оттеглямъ думитъ. Вие имате други идеи, които азъ не съмъ проучилъ.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Г. г. народни прѣдставители! Чифлици въ новитъ земи има много, но чифлици, които ще бждатъ опорни, надали ще се намѣрятъ. Чифлицитъ, спсѣкътъ на които се намира тукъ, сж повече отъ 200—300. Стопанитъ турци на грамадно количество отъ чифлицитъ, които сж си тамъ, никой нѣма да ги засегне, тѣ ще бждатъ господари на своята земя, която държатъ и управляватъ.

Ш. Зюмриевъ: Тукъ живѣятъ хората, г. г. народни прѣдставители, прѣдставили сж своитъ документи въ министерството отъ 5 години, но не могатъ да влѣзатъ въ владение на своитъ стопанства. Това сж факти. Хората сж изгубили оригиналнитъ си документи, дубликатитъ не ги признаватъ, какъ ще докажатъ своята собственостъ?

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Г. г. народни прѣдставители! Когато дойде такъвъ случай, ще си даде стопанинътъ документи и обясненията, пакъ само спекулата ще бжде,

която ще реагира. Голѣмото народно богатство въ ново-придобититъ земи, горитъ и айлъцитъ, ще се изплѣзне, ако законодателтъ съ този законъ не дойде наврѣме. Земята се е купувала или вземала подъ наемъ съ спекулативна цѣль. Ще ви кажа, че подъ наемъ и продадени чифлици има само около Гюмюрджина, гр. Одринъ и гр. Софлу, кждѣто има желѣзница. Така сжщо сж продадени мѣстата около Боруьголъ, кждѣто щѣше да се строи пристанище. Това, което стана около Боруьголъ, показва, че българската държава е разбирала добръ своя интересъ, когато изрично е запрѣтила слѣдъ 5 октомврий да не се прѣхвърля земята и да не става прѣдметъ на спекула. Всички чифлици около Порто-Лагосъ, цѣлото пространство е закупено отъ нѣколко души запасни генерали, чиновници и политически хора; тукъ е и г. Тома Димитровъ. Ако българската държава бѣше построила единъ градъ тамъ, щѣхте да видите какво щѣше да плаща за единъ квадратенъ метъръ мѣсто, което е добито по такъвъ начинъ. Вие трѣбва да се ръководите не само отъ шикалкавенията на юриспруденцията и адвокатитъ, а отъ чисто народнитъ интереси, отъ интереситъ на българската държава, отъ интереситъ на утрѣшния день, когато България ще трѣбва да разсела своето население и да създава ново стопанство, ново благоустройство и чрѣзъ това нови извори за производство. Отъ нѣколкото документи, които тукъ ви цитирахъ, вие ще трѣбва да се произнесете има ли справедливостъ въ този законъ или нѣма.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ давамъ тия обяснения прѣдъ Камарата, за да ви поясня, че законътъ дѣйствиелно прѣслѣдва евентуалнитъ голѣми забогатявания на тия, които по такъвъ начинъ сж турили рѣка на земитъ — чрѣзъ едно държане на имотитъ и встъпване въ правата на другитъ. По този начинъ ще гарантираме държавата, защото нейниятъ интересъ е по-високъ, отколкото интересътъ на спекулантитъ.

Второ. Българската държава нѣма да прѣслѣдва никого отъ населението, било богатъ или сиромашъ, който се намѣри тамъ до момента, когато министърътъ на земледѣлството ще се справи съ закона на Каравелова отъ 1880 и 1885 г. за чифлишкитъ земи и каже: „Азъ въ новитъ земи чифлици не признавамъ, защото земята не може да бжде владѣна, освѣнъ отъ този, който я работи, и по-голѣмъ размѣръ отъ този, който опрѣдѣля законътъ отъ 1885 г., не давамъ никому да владѣе, освѣнъ съ културни или други цѣли“. Ето защо всички, които сж тамъ, трѣбва да си бждатъ спокойни; цѣлото население ще види, че дѣйствиелно при този законъ нѣма да има абсолютно никакво прѣслѣждане.

Азъ ще ви моля при тѣзи обяснения, които се дадохъ върху закона и при положението, че българската държава както въ 40 години не е врѣдила на своитъ подданици, нѣма да врѣди и съ този законъ, да се съгласите и гласувате чл. 1, защото той създава права на държавата, като прѣмахва едно положение, което иначе ощетява и държавата, и населението косвено. Трѣбва да се прѣкрати спекулата и да чакаме по-нататкъ по-други врѣмена за прилагането тамъ не съществуващитъ у насъ закони. Ще ми кажете, че голѣма частъ отъ земята, останала отъ изселенитъ, е чифлишка. Ще свърша съ този въпросъ, за да видите какъ постѣпва българската държава. Ами че и днесъ българската държава раздава земя на бѣжанцитъ. Тя ги настаняваше при управлението на г. Радославова, тя ги настанява и при управлението на г. Драгиева, който издаде окръжно, което опрѣдѣля най-справедливия начинъ за раздаването на тия земи чрѣзъ участието на самитъ селяни, които ще обработватъ земята. Значи, държавата по този пътъ не само нѣма да гони хората, но тя се грижи за тѣзи, които нѣматъ земя. Но азъ съмъ длъженъ, отъ гледна точка политическа, да изкажа единъ възгледъ, който трѣбва да помните. Г. г. народни прѣдставители, защо ще говоримъ за прѣслѣждане? Ами че ние до днесъ не можемъ да намѣримъ мѣсто на своитъ 80 хиляди бѣжанци. Има извѣстни напуснати земи, но има напуснати земи и въ Кукушъ отъ бѣжанцитъ, които сж дошли въ България. Ние тия хора на улицата не можемъ да ги хвърлимъ, както не можемъ да хвърлимъ и новитъ 2.500 души бѣжанци. И нѣкои депутати знаятъ, че когато се посочи на г. министра, че тѣ нѣматъ жилища, той заповѣдва да бждатъ настанени въ напуснатитъ жилища.

Гласувайте закона, безъ да ви мрѣдне окоето, че българската държава ще бжде мащеха къмъ тия, които считатъ, че щѣла да поврѣди на тѣхнитъ интереси. Ще пострадатъ само спекулантитъ, но ще се ползува българската държава. Интересътъ на държавата стои по-високо, отколкото интересътъ на спекулантитъ, въ който лагеръ да се намиратъ тѣ. (Ржкоплѣскане въ земледѣлската група)

Х. Гендовичъ: Двѣ думи искамъ да кажа.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Гендовичъ! Когато искате да просвѣтите Народното събрание съ Вашето просвѣтено мнѣние, трѣбваше да стоите тукъ и да чакате реда си. Редътъ Ви дойде и мина.

Х. Гендовичъ: Азъ мислѣхъ, че г. Тончевъ ще говори два часа.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министърътъ на земледѣлието и държавнитѣ имоти.

Министъръ Д. Драгиевъ: Бѣлѣжкитѣ, които се направиха отъ нѣкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, се касаятъ до други членове отъ законопроекта, а не до чл. 1, по който нѣма никакъвъ споръ. Азъ ще моля да се видоизмѣни редакцията на чл. 1, както се прибавятъ думитѣ „по отношение“ и да стане редакцията така: „считатъ се по право нищожни по отношение и въ полза на държавата“,....

Х. И. Поповъ: Какво значи „по отношение“?

Ж. Бакаловъ: Значи, между странитѣ сж валидни.

Х. И. Поповъ: Това ли искате да кажете?

Министъръ Д. Драгиевъ: ... за да се не мѣсимъ въ разправиитѣ, въ сдѣлкитѣ на частнитѣ лица. ...

Х. И. Поповъ: Тогава разбирамъ.

Министъръ Д. Драгиевъ: А само по отношение на държавата, само тя да може да прѣдвява и да се ползува.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Като давамъ мнѣние отъ страна на комисията, че съмъ съгласенъ, пояснявамъ: при установена абсолютна нищожностъ — нищо повече. Нали така, г. министре?

Министъръ Д. Драгиевъ: Да, да.

Х. И. Поповъ: Вие сега нова мисль туряте. Г. министърътъ каза много добръ по отношение на държавата и въ нейна полза.

Министъръ Д. Драгиевъ: Съ бѣлѣжката на г. докладчика.

К. Панайодовъ: Азъ правя едно прѣдложение да се прибавятъ думитѣ: сдѣлки прѣхвърлителни, които иматъ за цѣль прѣхвърлянето на имота.

Министъръ Д. Драгиевъ: Не приемамъ това прѣдложение.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ прѣдложението на г. Панайодова, моля, да си вдигнатъ ржката. Меншество.

Които приематъ чл. 1, както се прочете, заедно съ бѣлѣжката, която направи г. министърътъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Давамъ 10 минути отиди.

(Слѣдъ отиди)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) За сѣданието продължава. Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Г. г. народни прѣдставители! Комисията, въ съгласие съ г. министра на земледѣлието и съ Министерския съвѣтъ, може да се каже, рѣши, чл. 2, заедно съ бѣлѣжката, съ съдържание: (Чете)

„Чл. 2. Държавата по административенъ редъ, безъ сѣдебна намѣса, взема въ свое разпореждане имотитѣ, посочени въ чл. 1, и упражнява относително тѣхъ всичкитѣ права, които заваренитѣ държатели и владѣтели на имотитѣ сж имали.

Забѣлѣжка. Отъ това правило се изключватъ имотитѣ, заварени отъ настоящия законъ въ държане и владѣние на лица, които ги използватъ за прѣхраната на своето сѣмейство, ако тия имоти не надминаватъ за непокрититѣ стѣжения единъ декаръ на домакинство въ чертата на градоветѣ и два декара на домакинство въ чертата на селата и до 50 декара работна земя на домакинство, послѣдното наспоредъ плодovitостта и доходността на земята; правилникътъ, прѣдвиденъ въ чл. 7, ще

разграничи мѣстноститѣ споредъ плодovitостта и доходността на земитѣ на четири категории. Колкото се отнася до покрититѣ стѣжения, разпорежданията на чл. 2 не се прилагатъ за тѣзи отъ тѣхъ, които служатъ за прѣжитѣ нужди на сѣмействата, ползуващи се отъ изключението, прѣдвидено въ настоящата бѣлѣжка“, да се изхвърли. Комисията го оттегли.

Х. И. Поповъ: Кое се оттегля?

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Цѣлиятъ чл. 2, заедно съ бѣлѣжката, както се прочете.

Х. И. Поповъ: Г. министърътъ съгласенъ ли е?

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Да, и г. министърътъ е съгласенъ.

Н. Калчевъ: Кога се е събирала комисията.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Христо Янковъ.

Х. Янковъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ искамъ да кажа двѣ думи по бѣлѣжката на чл. 2 и да направя едно прѣдложение.

Министър-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Оттегля се за бѣлѣжката, заедно съ цѣлия чл. 2.

Х. Янковъ: Тогава се отказвамъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Трѣбва г. министърътъ да заяви, че оттегля члена.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Азъ казахъ, че чл. 2 се оттегля съ съгласието на г. министра.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които сж съгласни да се оттегли чл. 2, да си вдигнатъ ржката.

Х. И. Поповъ: Не може да се гласува; щомъ министърътъ го оттегля, не се поставя на гласуване.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Чл. 3 става чл. 2, съ слѣдната редакция: (Чете)

„Чл. 2. Противъ автентичността на дубликати и прѣписи отъ официални документи за недвижими имоти, находящи се въ новитѣ земи и издадени слѣдъ 5 октомври 1912 г. отъ учрѣжденията на съсѣдни намъ държави, може да се прѣдвява съмнѣние въ смѣслъ на наредбитѣ, прѣдвидени въ чл. 484 до 493 отъ закона за гражданското сждопроизводство.“

Д-ръ В. Черневъ: Противъ официални документи съмнѣние не може да се заявява, а подлогъ. Думата „съмнѣние“ да бжде замѣнена съ „подлогъ“.

Министър-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Добрѣ е така — „съмнѣние“.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Думата „съмнѣние“ е употребена тукъ съвършено съзнателно.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Христо Янковъ.

Х. Янковъ: Г. г. народни прѣдставители! Народното събрание се изненадва съ това измѣнение. То не е било извѣстно на г. г. народнитѣ прѣдставители и тѣ, споредъ мене, не сж подготвени, за да могатъ да гласуватъ единъ такъвъ сериозенъ въпросъ, който засѣга много интереси. Това, което бѣше изучено, бѣше друго, а това, което сега се прѣдлага, е съвършено ново. Така че даже споредъ правилника, то трѣбва да се отпечата наново, щомъ комисията е внесла нѣкакво ново измѣнение въ съгласие съ Министерския съвѣтъ, и да се раздаде на г. г. народнитѣ прѣдставители, за да бждатъ подготвени по тѣзи измѣнения. Да оставимъ гласуването за утрѣ, та ако има нѣкаква грѣшка, да се изправи, но така набѣрзо не бива да се гласува, защото не сме подготвени и може всѣки единъ отъ насъ да се намира въ недоумѣние, когато ще гласува.

Д. Теневъ: Нѣма нищо ново.

Нѣкой отъ групата на либералитѣ: Какъ да нѣма ново? Всичко се обръща наопаки!

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 2, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да
си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Отъ групата на либералитѣ: Меншество е.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 2 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля,
да си вдигнатъ ржката. Заповѣдайте, меншество ли е?
Очевидно болшинство.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Чл. 4 става чл. 3 съ слѣдната
редакция: (Чете)

„Чл. 3. Срѣщу държавата не могатъ да се водятъ искове
за нарушено владѣние относително недвижими имоти въ
новитѣ земи, освѣнъ ако заинтересованиятъ докаже, че е
билъ владѣтель на тѣзи имоти прѣди 5 октомврий 1912 г.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 3 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля,
да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Чл. 5 става чл. 4 съ слѣду-
ющата редакция: (Чете)

„Чл. 5. По отношение на недвижимитѣ имоти въ новитѣ
земи се прилагатъ въ полза на държавата членове 68, 71,
72, 75, 84, 85 и 130 отъ отоманския законъ за земитѣ, като
законътъ за мораториума не спира течението на прѣдвиде-
нитѣ за тѣзи случаи срокове.“

Х. И. Поповъ: Въ доклада на комисията нѣма чл. чл. 84
85. Вие ли ги притурите?

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Обяснихъ въ миналото засѣ-
дание, че това е фактическа грѣшка — не сж напечатани.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 4 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля,
да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Чл. 6 става чл. 5 съ слѣдната
редакция: (Чете).

„Чл. 6. Нови земи въ смисълъ на настоящия законъ се
разбиратъ земитѣ, които сж влѣзли въ прѣдѣлитѣ на за-
българското царство слѣдъ 5 октомврий 1912 г.“

Х. И. Поповъ: Моля да се обясни тукъ за Добруджа
какво се мисли.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: То ще се рѣши въ Парижъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 5 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля,
да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ Р. Маджаровъ: Послѣдниятъ чл. 7 се за-
личва прѣдъ видъ оттеглянето на чл. 2.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата
г. министърътъ на правосъдието.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Г. г. народни прѣдста-
вители! На дневнъ редъ сждѣтъ гласуваня законопроекта
иде законопроекта за 6% народенъ заемъ отъ 1919 г. на
г. министра на финанситѣ. Съ негово съгласие, моля ви да
приемете да се прѣреди дневниятъ редъ, като се пристѣпи
къмъ буква в отъ точка втора: второто четене на зако-
нопроекта за измѣнение и допълнение на чл. 15, п. п. 1 и 2
отъ закона за гражданското сждопроизводство — то е
за подсждността на мировитѣ сждии — и слѣдъ това къмъ
точка 13 отъ дневния редъ: разглеждане законодателното
прѣдложение за възстановяване отмѣнения текстъ на али-
нея послѣдна на чл. 144 отъ избирателния законъ. Нѣма
да има никакви дебати, затова моля да се прѣреди днев-
ниятъ редъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които сж
съгласни съ прѣреждането на дневния редъ, което г. ми-
нистерътъ на правосъдието моли да стане, моля, да си
вдигнатъ ржката. Болшинство.

И така, слѣдва: второ четене на законопроекта за измѣ-
нение и допълнение на чл. 15 п. п. 1 и 2 отъ закона за
гражданското сждопроизводство.

Докладчикъ А. Цанковъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни
прѣдставители! Законопроектътъ прѣтърпѣ малки измѣ-
нения и стана отъ единъ членъ въ четири.

Заглавието стана така: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за измѣнение и допълнение закона за гражданското сж-
допроизводство“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ заглавието на законопроекта, както се прочете, моля,
да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ А. Цанковъ: (Чете)

„§ 1. Чл. 15 п. п. 1 и 2 се измѣняватъ така:

На мировитѣ сждии сж подсждни:

- 1) личнитѣ искове, граждански или търговски, на
които цѣната не надминава петъ хиляди лева;
- 2) вещнитѣ искове, на които цѣната не надминава
петъ хиляди лева.“

Н. Калчевъ: Не, такова нѣщо комисията не е приела.

И. Веселиновъ: Комисията не е приела това.

К. Досевъ: Това не докладътъ на комисията.

Докладчикъ А. Цанковъ: Г. Веселиновъ! Вие не присѣт-
ствувахте на това засѣдание на комисията. Г. Калчевъ сжщо
не присѣтствува на това засѣдание. Г. Гочо Димовъ при-
сѣтствува — той да ви каже. Вие можете да си направите
прѣдложението за три хиляди лева. (Възражение отъ либе-
ралнитѣ групи. Глъчка)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Н. Калчевъ: Да се намѣри прѣписката на събранието и
тамъ ще видите измѣнението.

Г. Димовъ: Това не е докладътъ на комисията, азъ про-
тестирамъ.

Докладчикъ А. Цанковъ: Нѣма освѣнъ да си направите
прѣдложението.

Н. Калчевъ: Дайте прѣписката, г. прѣдседателю!

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата
г. министърътъ на правосъдието.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Г. г. народни прѣдста-
вители! Когато азъ бидохъ повиканъ въ комисията, вѣрно
е, че повечето отъ членоветѣ на комисията се произнесоха
за петъ хиляди лева. Впоследствие чухъ, че имало пакъ
нѣщо като рѣшение, но азъ не присѣтствувахъ. Това е
безразлично сега. За да нѣма споръ, и понеже мисля, че
ще отговоря на общо желание за измѣнение сумата за
компетенцията на мировитѣ сждии, прѣдлагамъ ви тая
сума да бѣде три хиляди лева. Това задоволява и дветѣ
страни и ви моля да приемете това прѣдложение.

Второ. За окончателнитѣ рѣшения размѣрътъ да бѣде
до 300 л.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ § 1, съ измѣненията, прѣдложени отъ г. министран
правосъдието, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ А. Цанковъ: § 2, въ съгласие съ прѣдло-
жението на г. министра, ще стане така: (Чете) „Чл. 128 отъ
закона за гражданското сждопроизводство се измѣня така:
думитѣ „сто лева“ се замѣнятъ съ думитѣ „триста лева“
— за окончателнитѣ рѣшения.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 2, както се докладва, моля, да си вдигнатъ ржката.
Болшинство.

Докладчикъ А. Цанковъ: (Чете)

„§ 3. Чл. 129 се измѣня така:

Прѣдвявяване на нови искания не се допуска въ въззив-
ната жалба; нови доказателства могатъ да се поискатъ най-
късно въ първото по дѣлото засѣдание.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 3, както се докладва отъ докладчика, моля, да си
вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ А. Цанковъ: (Чете)

„§ 4. Заведенитѣ вече дѣла се довършватъ по досега-
ната подсждность“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 4, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката.
Болшинство.

И. Веселиновъ: Г. Цанковъ! Вие не докладвахте чл. 111;
и тамъ има измѣнения.

Докладчикъ А. Цанковъ: Слушайте, г-да. Недоразумѣ-
нието е отъ това, че вие сте се свиквали втори пътъ, ко-
гато азъ не съмъ присѣствувалъ, нито съмъ разписвалъ
покана.

И. Веселиновъ: Е, сега?

Докладчикъ А. Цанковъ: Е, сега! Ние първи пътъ се
събрахме и приехме цѣлия законопроектъ съ 5.000 л., а
сега вие втори пътъ сте се събрали, когато азъ не съмъ
и присѣствувалъ.

Г-да! Работата се обяснява сега. Ще има единъ новъ
параграфъ, който ще съгласува всичкитъ текстове; той ще
бѣде § 2. (Чете)

„§ 2. Чл. 111 се измѣнява така: мировиятъ сѣдия рѣшава
окончателно дѣлата по искове на сума не по-горѣ отъ
300 л.“

Това е само за съгласуване на текстоветъ, да нѣма раз-
ногласие между тѣхъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата
г. Георги Данаиловъ.

Г. Данаиловъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдста-
вители! Направихме нѣколко измѣнения въ гражданската
процедура, като увеличихме компетентността на мировия
сѣдия отъ хиляда на три хиляди лева. Азъ съжалявамъ,
че сега нѣмамъ на ржка статистика, но исковетъ съ цѣна
отъ хиляда до три хиляди лева сѣ голѣмо множество ме-
жду исковетъ, които се завеждатъ въ нашитъ сѣдилища.
Трѣбва да напомня на г. министра на финанситъ, че заедно
съ това се засѣга единъ фискаленъ въпросъ, въпросътъ за
сѣдебнитъ мита. Досега, както знаете, по дѣла до хиляда
лева отъ компетентността на мировия сѣдия се плащаше
съвършено друго отъ това, което се плаща въ окръжнитъ
сѣдилища — тамъ се плаща 2%.

Д-ръ И. Фаденхехтъ: Ние искаме поевтиняване на пра-
восѣдието.

Г. Данаиловъ: Ако искате да поевтините правосѣдието,
трѣбва да се изясни този въпросъ, защото съ двата зако-
нопроекта, които току-що гласувахме, не само че не на-
правихме поевтиняване, но поскъпихме правосѣдието два
пѣти съ увеличение на гербовия сборъ. Въ всѣки случай,
азъ искамъ да обърна вниманието на г. министра на фи-
нанситъ, че голѣма частъ отъ митата, които сѣ прѣдвидени,
нѣма да постѣпятъ сега.

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Правимъ го съзнателно.

Г. Данаиловъ: Значи, правите го съзнателно. Добрѣ, да
знаемъ това нѣщо.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ члена тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, моля,
да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Слѣдующиятъ пунктъ отъ дневния редъ е: второ четене
на законопроекта за 6% народенъ заемъ отъ 1919 г.

Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: Г. г. народни прѣдста-
вители! Комисията по Министерството на финанситъ има
двѣ засѣдания по законопроекта за 6% народенъ заемъ
отъ 1919 г. и слѣдъ като прѣгледа проекта, прѣдставенъ
отъ г. министра на финанситъ, съ негово съгласие направи
нѣкои съществени измѣнения, и заедно съ тѣзи измѣнения
го прѣдлага сега на Народното събрание въ слѣдната
форма: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за 6% народенъ заемъ отъ 1919 г.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ заглавието на закона, както се прочете, моля, да си
вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 1. За консолидиране на частъ отъ летящия дър-
жавенъ дългъ на държавата разрѣшава се на министра
на финанситъ да издаде единъ 6-процентенъ заемъ въ нео-
прѣдѣленъ размѣръ, нареченъ „Народенъ 6% заемъ отъ
1919 г.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 1, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката.
Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 2. Заемътъ ще се прѣдставлява отъ облигации на
приносителя по 500 л. всѣка.

Облигациитъ се състоятъ отъ отдѣлни отрѣзки и от-
рѣзки по петъ, десетъ и двадесетъ облигации. Количеството
на всѣка категория отъ облигациитъ се опрѣдѣля при под-
писката на заема отъ самитъ подписвачи.

Текстътъ и формата на облигациитъ се опрѣдѣля отъ
министра на финанситъ.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 2 тѣй, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рж-
ката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 3. Всѣка облигация ще носи годишна лихва шесть
на сто (6%) върху номиналната стойностъ, платима въ края
на всѣко шестмѣсечие срѣщу шестмѣсечни купони, паде-
житъ на които ще бѣдатъ опрѣдѣлени отъ министра на
финанситъ.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 3 тѣй, както се прочете, моля, да си вдигнатъ
ржката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 4. Погашението на заема ще стане по номиналната
му стойностъ въ срокъ до 75 години чрѣзъ шестмѣсечни
тегления по жребие, споредъ една таблица, напечатана на
гърба на облигациитъ, обемаща 150 равни шестмѣсечия за
погашението на лихвитъ.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 4 тѣй, както се прочете, моля, да си вдигнатъ
ржката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 5. Първото теглене ще стане прѣзъ второто шест-
мѣсечие на 1920 г., единъ мѣсецъ прѣди падежа на
купона за същото шестмѣсечие.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 5 тѣй, както се прочете, моля, да си вдигнатъ
ржката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 6. Изплащането на излѣзлитъ въ погашение обли-
гации ще става едновременно съ купона, чийто падежъ
иде слѣдъ тиража. Описътъ на излѣзлитъ въ погашение
облигации се обнародва въ „Държавенъ вѣстникъ“.

Прѣдставенитъ за изплащане облигации трѣбва да бѣ-
датъ придружени съ всичкитъ купони, падежътъ на които
не е настѣпилъ на опрѣдѣлената за изплащане дата; стой-
ността на непрѣдставенитъ купони се спада отъ сумата,
която слѣдва да се изплати на приносителя.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 6, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рж-
ката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 7. Министърътъ на финанситъ се упълномощава да
направи конверсия или прѣдсрочно изплащане на неамор-
тизиранитъ облигации отъ заема, когато той намѣри това
за добрѣ.

Рѣшението за конверсия или прѣдсрочно изплащане се
оповѣстява три мѣсеца по-рано.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 1, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката.
Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 8. Облигациитъ и купонитъ имъ се освобождаватъ
отъ всѣкакви данъци, такси или каквито и да било други
налози, прѣдвидени или които биха се прѣдвидѣли отъ

фискалните закони, съ изключение на закона за данъка върху печалбите от войната“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 8, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 9. Издѣлѣнѣ въ тиражъ облигации, както и купонитъ съ изтекли падежи, се приематъ по номиналната имъ стойностъ за изплащане на данъци, такси, мита и други налози, които държавата събира“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 9, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 10. Непрѣдставенитъ за изплащане въ продължение на петъ години издѣлѣнѣ въ тиражъ облигации и купони съ изтекли падежи се покриватъ съ давностъ въ полза на държавното съкровище“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 10, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 11. Неиздѣлѣнѣ въ погашение облигации се приематъ, по номиналната имъ стойностъ, въ всички държавни, общински и обществени учрѣждения за залогъ и гаранции“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 11, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 12. Издаването на заема ще стане чрезъ публична подписка на гшетата на държавнитъ банки, пощенскитъ спестовни каси, популярнитъ банки, селскитъ кредитни кооперации и при селскитъ общински управления, както и при частнитъ акционерни, кредитни дружества и банки“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 12, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 13. Емиссионниятъ курсъ на облигациитъ се опредѣля на 480 л. минимумъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 13, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 14. Изплащането на записанитъ облигации ще стане наведнѣжъ или на срокове, опредѣлени отъ министра на финанситъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 14, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 15. Подписачитъ, които биха прѣдпочели да изплатятъ записанитъ облигации на срокове, внасятъ и съотвѣтната лихва по 6% върху всѣка вноса отъ датата на подписката до опредѣления день за внасяне“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 15, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 16. При подписката се издаватъ врѣмenni свидѣтелства, които ще бждатъ замѣнени съ оригинални облигации, снабдени съ шестмѣсечни купони.“

Върху законѣнитъ вноски ще се събира 8% годишна лихва, която почва да тече отъ падежитъ на опредѣленитъ срокове. Слѣдъ единъ мѣсець отъ крайния падежъ министрътъ на финанситъ може да продаде на борсата недоплатенитъ врѣмenni свидѣтелства и първитъ вноски по тѣхъ оставатъ въ полза на държавното съкровище, а послѣдующитъ, ако сж направени такива, се връщатъ на вносителитъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 16, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 17. Разрѣшава се на министра на финанситъ да заплати на селскитъ общински кметове и секретаръ-бирници, както и на директоритъ на популярнитъ банки и на касиеръ-дѣловодителитъ на селскитъ кредитни кооперации и на частнитъ акционерни дружества и банки до 2% комисионна върху номиналната стойностъ на записанитъ при тѣхъ и напълно изплатени при подписката облигации“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 17, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 18. За покриване разноска въ издаването на заема разрѣшава се на министра на финанситъ извънреденъ сврѣхсметенъ кредитъ отъ 10,000,000 л., която сума ще се вземе отъ произведението на този заемъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 18, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 19. Въ държавния бюджетъ се прѣдвижда ежещѣ се вземе отъ произведението на този заемъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 19, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: (Чете)

„Чл. 20. Врѣмето и подробнитъ условия по емисията на заема се опредѣлятъ отъ Министерския съвѣтъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 20, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Слѣдъ второ четене на законопроекта за признаване права на индустриална концесия за минерални масла и тѣхнитъ деривати отъ нафтошисти на Алфредъ Халидей Джаксонъ и Чарлсъ Търнеръ.

Секретаръ Н. Калчевъ: (чете)

„ЗАКОНЪ

за признаване права на индустриална концесия за минерални масла и тѣхнитъ деривати отъ нафтошисти на Алфредъ Халидей Джаксонъ и Чарлсъ Търнеръ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Асѣнъ Цанковъ.

А. Цанковъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ сегашната сесия, особено въ края ѝ, ние разгледахме само такива въпроси, които сж отъ голѣма бързина. Не е тайна, че много работи ние ще има да ревизираме. Ние ще има да се занимаваме съ индустриалната политика на нашата държава, ще видимъ дали ще има концесии, какви ще бждатъ тѣ, какъ ще ги даваме, какъ ще ги отнемеме и т. н. Това сж въпроси висящи, въпроси открити, прѣди или при рѣшението на които не е цѣлѣсообразно да се занимаваме съ нѣкакъвъ детайленъ въпросъ. Азъ моля министра и правителството — защото чувамъ, че законопроектътъ се внася по инициативата на Министерския съвѣтъ, а не по собствената инициатива на ресора, на министра на търговията — . . .

Ж. Бакаловъ: Това не може да бжде, то е аномалия — министрътъ то внася.

А. Цанковъ: . . . да оттегли законопроекта и да го поставимъ като послѣдна точка на дневния редъ. Нека да изчерпимъ всички други въпроси, всички други прѣдложения, които иматъ по-бързъ характеръ, и тогава ще имаме възможностъ да се спремъ подробно и на този въпросъ.

Ж. Бакаловъ: Ако е така, то е неконституционно, не-парламентарно.

А. Цанковъ: Приказвалъ съмъ и съ Джидрова, и той е за оттеглянето. Прочее, азъ правя прѣдложение Народ-

ното събрание да се съгласи да прѣредимъ дневния редъ, като този въпросъ го оставимъ въ края на редицата отъ всички поставени за разглеждане въпроси.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министъръ-прѣседателъ.

Министъръ-прѣседателъ Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Споредъ мене, нѣма абсолютно никакви оправдателни причини, за да прѣредимъ дневния редъ и да не гледаме на второ четене въпроса за даване на една индустриална концесия. Този въпросъ бѣше разгледанъ вече на първо четене, приетъ отъ Народното събрание, приетъ отъ комисията и нѣма защо да се поставя сега на послѣденъ редъ, съ цѣль, вѣроятно, да бѣде погребанъ. Който има да говори по съществото на самата концесия, нека говори, па и противъ нея може да говори. Ако има нѣщо вѣрно за България, ще я отхвърлимъ; ако, напротивъ, има само полезно, тогава ще я приемемъ. Че сме били на края на сесията или не, това е безразлично. Азъ ще ви моля да дадете думата по-нататъкъ на всички, които желаятъ да говорятъ, и нека да не се прѣрежда дневниятъ редъ. Да се отхвърли това прѣдложение.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министъръ Джидровъ.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Г. г. народни прѣдставители! Нито една концесия не е внесена отъ моето министерство, собствено отъ Министерството на търговията, промишлеността и труда, което вѣременно управлявамъ поради отсъствието на г. Сакъзовъ. По въпроса за концесията, доколкото тѣ интересуватъ държавата, би трѣбвало да се установи една политика по-ясна. Въ конкретния случай този въпросъ е внесенъ въ Парламента по силата на закона вслѣдствие искането на Министерския съвѣтъ, въ който се докладва, че има искане за една работа, която е била неправилно и неоснователно протакана. И, понеже това е едно желание на Министерския съвѣтъ, азъ изпълнявамъ регистрацията да поднеса на Парламента едно рѣшение на индустриалния съвѣтъ при Министерството на търговията, промишлеността и труда.

Х. И. Поповъ: Какъ може така — „регистрация“!

С. Омарчевски: Нали е внесенъ законопроектътъ порано, а Министерскиятъ съвѣтъ се занимава съ него послѣ? Вие по собствена инициатива внесохте този законопроектъ. Ако е нужно да го гласуваме, ще го гласуваме, но кажете ни истината.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Слушайте, г. Омарчевски, да Ви кажа. Съгласенъ съмъ да постѣпите както разбирате, то е ясно, но изслушайте и мене. — Г. г. народни прѣдставители! Внасямъ, казвамъ, като съответенъ министъръ този законопроектъ, защото ме задължава законътъ и още по рѣшението и искането на Министерския съвѣтъ, да се внесе въ Народното събрание едно рѣшение на индустриалния съвѣтъ, което е взето отдавна, което не е утвърдено отъ мене, а отъ тогавашния министъръ на търговията, промишлеността и труда, г. Бакаловъ, който още въ 1915 г. е внесълъ подобенъ законопроектъ. Положението ми е такова, че азъ трѣбва, значи, да не давамъ ходъ на това искане, което е искане законно, да дойде до народното прѣдставителство. Азъ не бихъ далъ ходъ — и не вѣрвамъ да ме упрекне нѣкой въ нѣщо, па и петъ пари не давамъ за никакви упреци, . . .

Отъ либералнитѣ групи: А-а-а!

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: . . . ако въ Министерскиятъ съвѣтъ не бѣше дошълъ министъръ-прѣседателъ специално като министъръ на външнитѣ работи да каже, че заради тази концесия сѣ настоявали много, твърдѣ много англичанитѣ. За какво се настоява прѣдъ васъ, г-да? Да видите дали една концесия, дадена на основание на закона, утвърдена отъ индустриалния съвѣтъ, утвърдена отъ министъра и внесена въ Парламента, дали можете да я приемете днесъ или не. Азъ прѣдоставямъ рѣшително и абсолютно право на народното прѣдставителство да рѣши, както намѣри за добръ, не влагамъ не само амбиция, но не влагамъ и никакъвъ личенъ интересъ въ този случай. Азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че има законъ, който казва, по какъвъ начинъ се дава това. Всички други прѣдварителни процедури сѣ изпълнени и министърътъ е длъженъ да го внесе, а вие сте властни да кажете, да или не — каквото рѣшите, то ще бѣде. По закона азъ правя

това, а вие гласувайте, но азъ не искамъ никакви права на българскитѣ граждани и на държавата да бѣдатъ нахвърнени.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Михаилъ Такевъ.

М. Такевъ: Г. г. народни прѣдставители! Не бива да остава въ анализъ на нашия парламентаренъ животъ една ересь, която сега виждаме тукъ да се проповѣдва, а именно че може да се внесе въ Камарата законопроектъ мимо съгласието на съответния министъръ.

Министъръ-прѣседателъ Т. Теодоровъ: Той не казва, че е безъ негово съгласие, а казва, че е по постановление на Министерския съвѣтъ.

М. Такевъ: Позволете. — Министърътъ не може да изпълнява регистраторска роля, както казва г. Джидровъ. Ще ми позволи г. Джидровъ, когото почитамъ, да кажа, че ние не можемъ да допуснемъ да получи санкцията на Парламента това нѣщо, че министърътъ внася законопроектитѣ само като регистраторъ, като казва на Камарата: „Правете каквото щете съ тѣхъ“. Камарата е властна да прави съ всѣки законопроектъ каквото ще, но министърътъ не може да нѣма мнѣние върху този законопроектъ.

Н. Харлаковъ: И да не носи отговорностъ за ресора си.

М. Такевъ: Когато се поднася на държавния глава указъ, съ който се иска да се внесе единъ законопроектъ въ Камарата, министърътъ поема отговорностъ прѣдъ държавния глава и прѣдъ Парламента съ своето приподписване, че това, което прѣдлага на държавния глава, той го одобрява, той го иска, той поема отговорностъ за него. Въ това се състои парламентарниятъ животъ на всички държави, въ които има парламентарна отговорностъ. Другъ е въпросътъ за държави като Америка, Германия, където министърътъ не носи парламентарна отговорностъ.

Нѣкой отъ групата на широкитѣ социалисти: Бѣше така.

М. Такевъ: Бѣше, но азъ говоря за сега. — Но въ държави, дѣто има парламентарна отговорностъ, когато се поднася на държавния глава единъ указъ, за да се внесе единъ законопроектъ, министърътъ безусловно поема отговорностъ, първо, прѣдъ него, и когато законопроектътъ се внесе въ Камарата — прѣдъ послѣдната. Азъ считамъ, че г. Джидровъ, може би, искаше друго да каже, а изразитѣ, може би, малко му изневѣриха. Министерскиятъ съвѣтъ, когато е взелъ рѣшение да се внесе този законопроектъ въ Камарата, прѣдполагамъ, че той го е взелъ съ съгласието и солидарната отговорностъ на всички министри, защото въ Министерския съвѣтъ не може да има особено мнѣние; който министъръ не е съгласенъ съ своитѣ колеги, той си подписва оставката. Щомъ азъ не съмъ съгласенъ съ едно мѣроприятие на Министерския съвѣтъ, казвамъ: г. прѣседателю, моята оставка е на Вашето разположение.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Г. Такевъ! Азъ давамъ тълкувание на това мое внасяне. Това е единъ актъ на министра по силата на закона и го оставямъ на ваше усмотрѣние. Ето, това е моето внасяне. Азъ не се амбицирамъ ни най-малко.

Г. Занковъ: Нѣмате ли мнѣние по този въпросъ?

Н. Харлаковъ: Ако министърътъ не може да поддържа единъ законопроектъ, той трѣбва да го оттегли.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Тишина, моля ви се.

М. Такевъ: Азъ прѣвъ пѣтъ слушамъ отъ министерската маса да се казва „По силата на единъ законъ, азъ внасямъ това прѣдложение“. Азъ, г. министре, мога да Ви наброя редъ законоположения въ България, по които единъ министъръ е задълженъ да внася законопроекти въ Камарата, но ако той намира, че въ конкретния случай, за който трѣбва да се внесе това законоположение, е необходимо, че трѣбва да се внесе, той поема отговорността за него. Другъ е въпросътъ дали ще прави кабинетенъ въпросъ, но азъ не допускамъ да се санкционира тази ересь въ нашия Парламентъ, че азъ, министърътъ, не съмъ нищо друго, освѣнъ единъ регистраторъ. Министърътъ не е регистраторъ — това да се разбере добръ. Азъ коригирамъ

г. Цанкова и го моля, той като добър юрист, да се съгласи съ мене, че не може Министерският съвет да вземе едно решение мимо знанието, съгласието и одобрението на респективния министър. Ако г. Джидровъ, управляващ министерството, би констатирал въ Министерския съвет, по разни съображения лични, ако щете партийни, ако щете високо държавни, че сега не е моментът да разрешаваме този голъм социален въпрос за концесиите — асф в тяхната програма стои, че не може да се дават концесии и г. Цанковъ каза изрично, че ние ще ревизираме тази буржоазна политика — ако действително това е било мнението на г. министра, като изхождащ от тая партия съ тая програма, нѣма освѣн да не внася този въпросъ. Но ако въ Министерския съветъ е взето рѣшение съ съгласието, прѣдполагама, на министра, защото не може да бѣде друго, да се внесе този законопроектъ, азъ не мога да разбера защо тогава тукъ се поддържа, че министърътъ е само единъ регистраторъ. Тогава, г. министре, излиза, че не само Вие сте регистраторъ, а цѣлиятъ Министерски съветъ, а всѣкъ въ свѣта може да се допусне, че Министерскиятъ съветъ е регистраторъ? Какъ може това? Министерскиятъ съветъ не е регистраторъ. Когато Министерскиятъ съветъ се е сезиралъ съ въпроса, когато той широко и дълбоко го е обсъдилъ и по разни политически съображения, ако щете, или по други съображения, каквото щете кажете — тѣ сж ваши работи — го разрешава, вие поемате отговорността. Г. министърътъ на търговията каза по коя причина г. първиятъ министъръ е настоявалъ най-много; може да има и политически съображения, но то не е наша работа. Всички тѣзи съображения сж, за да оправдаятъ или освободятъ Министерския съветъ отъ отговорностъ, ако единъ день се повдигне въпросъ за отговорностъ по тая въпросъ, защото, забѣлжете добръ, тукъ много добръ, много правилно се поддържа, че за внесенитъ законопроекти въ Камарата отговаря респективниятъ министъръ, а ако е по рѣшение на Министерския съветъ, то послѣдниятъ носи тази солидарна отговорностъ. Той не може да каже, че азъ се освобождавамъ, защото индустриалниятъ съветъ рѣшилъ така. Никакъвъ индустриаленъ съветъ, има Министерски съветъ надъ индустриалния съветъ, има Парламентъ надъ Министерския съветъ. Ето защо мотивитъ, които сж заставили правителството да внесе този законопроектъ въ Камарата, не сж мотиви регистраторски и той не е внесенъ за това, че индустриалниятъ съветъ е рѣшилъ, а Министерскиятъ съветъ се е подчинилъ. Тѣй че мотивътъ, който г. Джидровъ, не знамъ какъ, тукъ се опита да изтъкне, ми се струва, бѣше малко прибързана работа; въ всѣки случай тукъ има мотивъ не регистраторски, а мотивъ високо държавнически. Ако е така, той именно обуславя отговорността на правителството и респективния министъръ не може да се освободи отъ отговорностъ.

Азъ, прочее, моля г. министра на правосъдието, който днесъ управлява Министерството на търговията, да заяви дали съ неговото съгласие, съ неговото одобрение и под негово отговорностъ и съ отговорността на цѣлия Министерски съветъ се внася този законопроектъ, или мимо него Министерскиятъ съветъ му е заповѣдалъ да го внесе.

И. Януловъ: Той не може да му заповѣда.

М. Такевъ: Ако не може да му заповѣда, тогава тѣзи мотиви, които каза г. министърътъ, ние не можемъ да ги приемемъ. Азъ разбирамъ каква е крайната цѣль. Утрѣ ще пишете въ газетитъ си — тукъ нека си приказваме, както е въ партийния животъ — онѣзи тѣснитъ ще ги охулятъ, а тѣ ще кажатъ въ своя вѣстникъ, че този законъ се внася мимо насъ. Не, всѣки ще носи отговорността за своитъ дѣла.

И. Януловъ: Очевидно е, че г. Такевъ желае да направи интрига.

М. Такевъ: Нѣма тукъ интрига.

И. Януловъ: Има въпроси много по-важни отъ въпроса за концесията. Ако е въпросъ да напуснемъ, ние ще напуснемъ, но и вие нѣма да останете на властъ.

А. Цанковъ: Нѣма вие да ни прѣдизвикате на криза, нито за вашитъ хубави очи ще оттеглимъ нашитъ министри.

И. Януловъ: Вие се готвите за криза.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

М. Такевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ се чужда защо се горещимъ. Тукъ се дебатира единъ принципиаленъ

въпросъ, тукъ се говори върху министерската отговорностъ. Тукъ нѣма защо да приказваме за нѣкакви интриги. Напротивъ, азъ ще съжалявамъ, ако г. г. прѣдставителитъ на Широкосоциалистическата партия напуснатъ кабинета. Азъ желая да стоятъ въ кабинета, и, ако е възможно, нека влѣзатъ въ него и прѣдставители отъ крайната лѣвица. България печели отъ това. Не е тамъ въпросътъ. Въпросътъ е тамъ, както каза г. министърътъ, че той го внася като регистраторъ. Азъ това не приемамъ.

Министъръ-прѣдседател Т. Теодоровъ: Азъ го внесохъ.

М. Такевъ: Вие, г. Теодоровъ, не ще приемете тази теория, че той ще зарегистрира само законитъ.

Министъръ-прѣдседател Т. Теодоровъ: Азъ ще Ви кажа сега.

М. Такевъ: Вие ще ми кажете, но азъ желая въ нашата Камара да се знае, че всички министри носятъ отговорностъ за внесенитъ въ Парламента законопроекти . . .

Министъръ-прѣдседател Т. Теодоровъ: Туй го знаемъ много добръ.

М. Такевъ: . . . и, слѣдователно, министритъ, когато внасятъ законопроекти, не сж регистратори, а поематъ отговорностъ.

Министъръ-прѣдседател Т. Теодоровъ: И туй го знаемъ.

М. Такевъ: Това искамъ да кажа и моля да се разбере, че ние считаме отговоренъ за законопроекта, който е внесенъ, не само цѣлиятъ Министерски съветъ, както му е редътъ, но и респективния министъръ, по ресора на който се касае дебатираната материя.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседател Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Много лошо се избра моментътъ и законопроектътъ, за да дисертираме, за да се разпространяваме върху въпроса за министерската отговорностъ и много лошо се избра моментътъ, за да се иска едно прѣреждане на дневния редъ, въпрѣки че въпросътъ стои на дневенъ редъ и въпрѣки че министъръ-прѣдседателътъ настоява да бѣде на дневенъ редъ, защото такава прѣреждане не би имало другъ смисълъ, освѣнъ бламиране на кабинета отъ единъ членъ на Парламента, който се счита, че принадлежи на правителственото болшинство. Можеше да се избере всѣки другъ въпросъ, за да се правятъ тѣзи разсуждения, но не и този. Но понеже други господа направиха тѣзи разсуждения, позволете ми и азъ да кажа нѣколко думи върху солидарната отговорностъ на министритъ и дали има нѣщо аномално въ начина, по който се постѣпи въ случая.

Г. министърътъ на търговията е внесълъ съ писменъ докладъ прѣдложение за даване на една извѣстна концесия на тия лица. Г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда или, по-правилно, управляющиятъ това министерство, г. д-ръ Джидровъ, току-що ви каза — за да може да се поставятъ върху и-та точки, защото нѣкои господа искаха да знаятъ това, като-че-ли Богъ знае какви блага очаква България, ако това нѣщо се изясни сега — че той въ случая дѣйствува като единъ членъ отъ кабинета, въ изпълнение на едно рѣшение, взето отъ Министерския съветъ, като каза, че министъръ-прѣдседателътъ е настоялъ да се вземе това рѣшение, опрѣдѣли ви и отговорността и начина, по който е взето това рѣшение. Съ това той не каза, че не поема никаква отговорностъ.

Г. Занковъ: Обаче каза, че петъ пари не дава за вашето рѣшение и че петъ пари не дава за вота на Камарата.

И. Януловъ: Нищо такова не е казалъ, а каза, че за безсмисленитъ критики не дава петъ пари.

К. Панайодовъ: За упрѣка каза.

Министъръ-прѣдседател Т. Теодоровъ: Азъ ще ви призная и това, което Вие казвате, г. народни прѣдставители Занковъ. Бѣдете спокоенъ!

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Занковъ! Има кой да пази достоинството на Камарата.

Министър-председател Т. Теодоров: Г. г. народни представители! Никой законопроект от правителството не може, според нашата конституция, да влезе въ Камарата, ако предварително не бъде одобрен от Министерския съвет. Тъй е постановено и въ случая. Ако г. д-ръ Джидровъ ви каза, че той въ случая изпълнява решението на Министерския съвет, това не значи, че той иска да се десолидаризира, или да протестира, или да не иска да носи отговорност, но той ви определя начина, по който е станало това нѣщо. И това е много понятно, когато се знае, че кабинетътъ не е хомогененъ, а съставенъ отъ различни партии, които иматъ различни програми, които ги задължаватъ да иматъ различно поведение въ известни случаи, но интереситъ на България могатъ да имъ наложатъ да не правятъ всѣки день криза, за да не развалятъ блока, щомъ не се засѣгатъ онѣзи основни принципи, онѣзи основни начала на управление, за които е съставенъ коалиционниятъ кабинетъ, да не правятъ, казвамъ, кабинетенъ въпросъ отъ всѣко нѣщо. Вие ще признаете, че много пѣти министритъ въ Министерския съветъ могатъ да бѣдатъ на различни мнѣния — това всѣки знае, който е билъ министъръ — и че не може току-тъй да се състави едно единодушие въ Министерския съветъ изведнажъ. Но когато се вземе рѣшение, за да се внесе извѣстенъ въпросъ въ Камарата, то се взема или съ болшинство на гласовѣтъ или единодушно, и ако нѣкой министъръ мисли да прави отъ това кабинетенъ въпросъ, защото въпросътъ е толкова важенъ, че той не може да поеме отговорността за извѣстно рѣшение, той знае какъ да постѣпи — той ще си даде оставката. Но не всѣкога това е нужно и въ особености, както каза г. Джидровъ, когато се касае до единъ законопроектъ, въ който правителството не прокарва програмни искания, не изпълнява никаква платформа, не ви създава нѣкои специални законоположения, които, тъй да се каже, изхождатъ отъ съображенията на кабинета, отъ неговата обща програма, а се касае да ви прѣпроводи една молба за получаване на концесия, която Министерскиятъ съветъ не може да даде, ами има единичка длъжностъ по закона да ви я прѣпрати тукъ и да ви каже: „Ето какво искатъ тѣзи хора; ако искате, дайте имъ, ако искате, не дѣйте имъ дава. Азъ отъ това нѣма да направя кабинетенъ въпросъ“. Това може да ви каже министърътъ, който внася законопроекта, а може да ви го каже и цѣлиятъ кабинетъ. Какво ще го укорявате вие тогава? — „Носете отговорността“. Отговорността ми е тази, че въ случая азъ не мога, когато се иска една концесия отъ известни лица, удовлетворили всички изисквания на закона, спечелили одобрението на индустриалния съветъ, който трѣбва да се произнесе обективно, и които искатъ това нѣщо не отъ Министерския съветъ — той не може да имъ го даде и, въ туй отношение, заблѣжката на г. Занкова е права — а го искатъ отъ Народното сѣбрание, не може, повтарямъ, Министерскиятъ съветъ или министърътъ да каже: „Не, азъ нѣма да пратя искането въ Народното сѣбрание“, защото такъвъ министъръ не би билъ достоенъ за мѣстото, което той заема; такъвъ единъ министъръ не би зачетъ Народното сѣбрание, като му прѣпрѣчва пѣта да чуетъ извѣстна молба, да зачете извѣстно искане. И на такъвъ министъръ Народното сѣбрание би могло да му направи интерпелация: „Защо вие държите искането на хората за такава и такава концесия, а не го прѣпращате намъ, защото това е молба, адресирана къмъ насъ, а не къмъ васъ, и вие нѣмате право да я държите въ книгата си“. Туй искаше да ви каже г. Джидровъ, когато ви каза, че служи като прѣпроводител на една молба, отправена до васъ; че когато Министерскиятъ съветъ се съгласи да ви я прѣпрати и министър-председателътъ настояваше да я прѣпрати, азъ не можехъ да откажа — нѣмахъ основание; но азъ само едно мога да направя: да излѣза да кажа, че не правя отъ това никаква амбиция, че не правя отъ това кабинетенъ въпросъ и ви оставямъ свободно да приемете или отхърлите молбата за концесия, отъ това не мисля, че ще пострада България. Какво по-коректно държане искате за единъ министъръ въ такъвъ кабинетъ? Ако вие приемете въпроса съ болшинство, Камарата носи отговорност; заедно съ васъ носи отговорност и цѣлиятъ кабинетъ, защото всѣко рѣшение, което излѣзе отъ Камарата, за него отговаря не само болшинството, което го е гласувало, но отговаря цѣлото Народно сѣбрание, изобщо, и отговаря безусловно и кабинетътъ, защото той, кабинетътъ, изцѣло е длъженъ, когато не одобрява рѣшението, да не го подлага на държавния глава за одобрение и да го парализира. И голѣмата отговорност, която взема всѣки единъ кабинетъ, се състои въ това, че даже когато съ рѣшение на Народното сѣбрание се отстъпва нѣколко декари мера на нѣкого, или когато, макаръ по частна инициатива, се дава пенсия нѣкому — винаги отговорността е все на мини-

стерството, което оставя да се вършатъ такива работи. ако тѣ сѣ осѣдителни, а заслугата е негова даже и тогава, когато тѣ излизатъ отъ частна инициатива. Ние не бѣгаме отъ отговорност. Цѣлиятъ кабинетъ, който излиза отъ нашата срѣда, ще поддържа даването на тази концесия, и азъ ще ви дамъ мнѣние, че тя трѣбва да се даде. Що можете да искате повече отъ това? Вие сте властни — казахъ ви го при първото четене, и сега ще ви го кажа — вие сте Народно сѣбрание, и ако видите, че като дадете тази концесия, ще ошетите интереситъ на България, нѣма да я дадете; ако вие мислите, че тя е едно полезно дѣло, една права работа, отъ която България ще има само полза и въ никой случай не може да има врѣда, вие нѣма да мислите, какви сѣ принципитъ на едни-коя партия, която не иска да дава концесии. То ще бѣде за нея работа дали повече или по-малко да се държи о принципитъ си, а вие ще се държите о вашитъ принципи. И ако е станалъ моментътъ, щото България да каже, че нѣма да дава концесии на чужденци, че ние ще си разработваме богатствата само съ наши капитални, на свои срѣдства, или че ние и на българини да даваме концесии, а ще правимъ само държавна експлоатация, че ние ще имаме за това нужнитъ технически и други срѣдства, че ние можемъ и при тая система да напѣдваме — ако вие сте усвоили такава доктрина, която води до социализация на нѣщата — което въ сѣщностъ не струва петъ пари, защото нѣма какво да се социализира въ тая страна, нѣма капитални — тогава нашитъ избиратели и историята ще ни сѣдятъ споредъ това, което сме направили. Но да се повдига сега въпросъ, г. г. народни представители — министърътъ съгласенъ ли е или не е съгласенъ, ще отговаря ли или нѣма да отговаря, да преридимъ ли дневния редъ или не — това сѣ разисквания отъ естество да уронятъ престижа на правителството и азъ ви моля да не се занимаваме съ този въпросъ, а да пристѣпимъ къмъ разглеждане на самата концесия, по която азъ ще ви дамъ — понеже това е рѣшение на Министерския съветъ — нужднитъ обяснения, както ви ги дадохъ при първото четене, както направи и г. Ляпчевъ тогава: ние двама давахме тогава обяснения; ако стане нужда, ще ви дадатъ такива и нѣкои отъ колежитъ. Парламентаризмътъ нѣма да пострада въ нищо — нека не се грижи за това никой другъ. Дайте да минемъ на дневния редъ, и който има да каже нѣщо по самата сѣщностъ на работата, нека си каже думата, и, ако има нужда отъ освѣтления, азъ ще ги дамъ. Може да има тукъ и такива, които принципиално не искатъ да се даватъ концесии. Досега въ България имаме законъ, който позволява да се даватъ концесии, и ако искаме да го суспендираме специално по този случай, ще кажемъ на просителитъ: „На другитъ даваме, на васъ не щемъ.“ Това е една суверенна воля на Народното сѣбрание. Моля, прочее, да не се уважи направеното заявление за прѣреждане на въпроситъ отъ дневния редъ — освѣнъ ако г. Цанковъ не оттегли прѣдложението си — защото азъ ще го считамъ като изискване недовѣрие къмъ насъ и къмъ менъ лично, и моля да се пристѣпи къмъ разглеждане на прѣметитъ, споредъ както сѣ поставени на дневенъ редъ.

Х. И. Поповъ: Часътъ е 8, г. прѣседателю!

Прѣседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Понеже откриме засѣданието по стария часъ, ще го закриме пакъ по стария.

Министър-председател Т. Теодоровъ: Г. г. народни представители! И въпросътъ съ часа е сѣщиятъ, като въпросътъ за прѣреждане на дневния редъ. Азъ не искамъ да се шегуваме съ сериозни работи. Азъ ви моля, ако считате, че часътъ е 8, както е аслж. 8, да се продължи засѣданието, докогато се разгледа въпросътъ за тази концесия, и моля да се мине чисто и просто на дневенъ редъ. Ние нѣмаме много врѣме за губене. Утрѣ имаме да разгледаме закона за изземването на незаконно придобититъ имоти на второ четене, па има и трето четене. Врѣмето се изминава. Ние направихме една извънредна сесия много по-дълга, отколкото би била обикновената, и ние омръзнахме на хората. Освѣнъ това други много по-важни и сѣществени задачи на България изискватъ, щото правителството да бѣде освободено отъ занятията, толкова важни и полезни, които има тукъ въ Камарата. Моля да се пристѣпи къмъ разглеждането концесията.

Прѣседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Има прѣдложение отъ г. министър-председателя да се продължи засѣданието, докато се разрѣши въпросътъ за концесията. Който сѣ съгласни да се продължи засѣданието, докато се разрѣши въпросътъ за концесията, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Обаждатъ се отъ дѣсницата и лѣвицата: Меншество.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Петъръ Пешевъ има думата.

П. Пешевъ: Касае се тукъ да разгледаме единъ законопроектъ за даване концесия на чужди подданици. Законопроектътъ е внесенъ отъ управляющия Министерството на търговията, промишлеността и труда — министъръ социалистъ, който е по принципъ противъ концесията, който изповѣдва социализирането на индустрията и на производствата. Тоя министъръ е внесълъ сега законопроектъ, въ прѣки принципитъ му, които той и партията му изповѣдватъ, да се даде тази концесия. Това не е едно прошение, което трѣбва да се разглежда тукъ, но е единъ законопроектъ, внесенъ отъ единъ министъръ, който моли Народното събрание да го приеме — той е подписалъ мотивитъ, че моли Народното събрание да даде тая концесия. И днесъ тоя министъръ казва, че не дава петъ пари за тоя законопроектъ . . .

И. Кирковъ: За купрѣцитъ, г. Пешевъ.

А. Цанковъ: Не за закона, а за тебе и за твоитъ думи петъ пари не дава.

Г. Серафимовъ: Вашето прѣдложение за прѣреждане на дневния редъ като-че-ли нищо не стори.

П. Пешевъ: . . . че той внася този законопроектъ, безъ да се интересува отъ съдбата му, безъ да поема отговорност за него, защото той изпълнява въ случая регистраторска роля, регистраторъ на Министерския съветъ. Ние знаемъ, че другъ е тамъ регистраторъ, но не министъръ д-ръ Джидровъ. Той е министъръ отговоренъ и той внася законопроекта, по който той трѣбва да отговаря. Ние знаемъ, че другитъ г. г. министри ще отговарятъ, ние знаемъ, че г. министъръ-прѣдседателъ има смѣлостта и куража на своитъ дѣла, да отговаря за тѣхъ, но ние искаме и онзи министъръ, който е внесълъ законопроекта, да не се прави на регистраторъ, а да бѣде министъръ — такъвъ, какъвто трѣбва да бѣде, да отговаря за тая концесия, която ще се даде на чужденци въ ущърбъ на българскитъ подданици.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Министърътъ отговаря, но не прави кабинетенъ въпросъ. Разберете го това. Министърътъ не може да избѣгне отъ отговорност, ако вие приемете концесията, както и всички ще носимъ тая отговорност, но министърътъ не прави кабинетенъ въпросъ отъ това. Защо се прѣструвате, че не разбирате?

П. Пешевъ: Г. г. народни прѣдставители! Когато ние ще приемемъ единъ законопроектъ отъ такава важност, ние искаме министърътъ, който го внася — на първо мѣсто той — да поеме отговорност за него, той да ни моли, той да ни сезира, той да има куража, той да има смѣлостта да поеме отговорност. Инакъ ние не можемъ да гласуваме за този законопроектъ, когато отъ него се отказва министърътъ, който го внася, като казва, че не дава петъ пари за него.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Той не се отказва.

П. Пешевъ: Г. г. народни прѣдставители, азъ не мога да разбера какъ ние ще пристѣпимъ да разглеждаме единъ законопроектъ, отъ който самиятъ министъръ се отказва, като казва, че за него петъ пари не дава. Този законопроектъ трѣбва да се счита, че е оттегленъ и трѣбва да притѣжимъ по-нататѣкъ къмъ другитъ точки отъ дневния редъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министърътъ на правосѣдието.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ бихъ искалъ да чуя г. Пешева да вземе думата по законопроекта за конфискацията на незаконно придобититъ имоти, като шефъ-наслѣдникъ на тая партия, която има толкова много народни прѣдставители тукъ. Г. Пешевъ, който е постоянно тукъ, въ Камарата, винаги отсъствуваше при дебатитъ по този законопроектъ.

П. Пешевъ: Това не е вѣрно.

Отъ либералнитъ групи: Това не е вѣрно.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Вчера, когато се гласува законопроектътъ, отсъствуваше.

П. Пешевъ: Нашата група имаше прѣдставителъ, който говори отъ нейно име. Не можемъ всички да говоримъ. Азъ поемамъ отговорност за онова, което е говорилъ нашиятъ прѣдставителъ.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Вие присѣствуваше по-рано, но вчера, когато законопроектътъ трѣбваше да се гласува и българскиятъ народъ да види и да почувствува вашата отговорност, Вие отсъствуваше.

Г. Занковъ: Но това нѣма връзка съ Вашия законопроектъ.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Седете тамъ мирно.

Г. Серафимовъ: Така не се говори. Вие не сте заповѣдникъ тукъ.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Азъ ще говоря и вие ще ми гарантирате свободата на словото.

Г. Серафимовъ: Тѣй не се говори. Дръжте малко по-другъ езикъ, г. Джидровъ!

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Азъ зная, че по-рано другояче се е говорило. Съ акламации и безъ дебати сѣ рѣшавани най-сѣдбоноснитъ въпроси за страната.

Г. Серафимовъ: Отговорете на въпроситъ съ малко по-другъ езикъ. Така не се приказва. Ние не сме тукъ разсилни на г. Джидрова.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Азъ чувствавахъ, г-да, че г. Пешевъ търси случай да стане да каже това и нѣщо подобно на това, което казва сега. Азъ познавамъ добръ г. Пешева. Въ какво ме обвинява г. Пешевъ?

Н. Калчевъ: Обвинява те въ недобросѣтливостъ.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Азъ зная, че вие (Сочи либералнитъ групи) бихте искали по единъ такъвъ въпросъ, по който много ясно виждате моето мнѣние, да направя кабинетенъ въпросъ.

Отъ либералнитъ групи: А-а-а!

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Е добръ, г-да, Министерския съветъ намира . . .

Отъ либералнитъ групи: (Възражения)

Х. Г. Поповъ: Дайте си мнѣнието да го чуемъ.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Г. Поповъ! Азъ говоря и Вие не искате да ме чувате. За всичко това, което е мое дѣло, азъ отговарямъ.

Х. Г. Поповъ: Чуваме Ви и Ви слушаме, само искаме да знаемъ поемате ли отговорност за този законопроектъ, който сте подписали и за който молите Народното събрание да го приеме? Недѣйте шикалки.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Г. г. народни прѣдставители! Ако Министерския съветъ е рѣшилъ да се внесе този законопроектъ за индустриална концесия, т. е. за правото на извѣстни хора да иматъ изключителната привилегия въ дадено мѣсто да развиятъ една индустрия въ бѣдаше, което право, по силата на закона, го иматъ до 1925, до която дата, може би, тая индустрия нѣма да се реализира, ако, казвамъ, Министерския съветъ е рѣшилъ този въпросъ, за мене има двѣ положения: или да кажа, че правя кабинетенъ въпросъ и, като не искамъ да изпълня това рѣшение, зарадъ тоя въпросъ, да напусна кабинета, или трѣбва, като си запазя самостоятелността на мнѣнието по въпроса, въ изпълнение рѣшението на Министерския съветъ, да сезирамъ народното прѣдставителство — съ какво? — съ единъ вотъ, наложенъ отъ закона, единъ вотъ, който само създава права на лицата, които сѣ изпълнили всички формалности на закона до день днешенъ, да санкционира Народното събрание рѣшението на бившия министъръ на търговията, промишлеността и труда. Кажете ми вие каква отговорност искате отъ мене? Азъ поемамъ отговорност на закона да ви кажа: г-да, тоя човѣкъ, далъ документи, далъ пари, е извоювалъ нѣкакви права, които и индустриалниятъ съветъ е призналъ, да има

индустриална концесия; недѣйте смѣта, че му се отстъпва нѣкакво национално богатство; нищо друго не му се дава отъ почвата, отъ земята, освѣн правото на производство на минерални масла. Това право му дава нашиятъ законъ, това му дава институцията, учрѣдена по закона, нашиятъ индустриаленъ съвѣтъ, това му дава г. Жечо Бакаловъ заедно съ г. Пешевъ, които, като министри, сж утвърдили това рѣшение на индустриалния съвѣтъ и това рѣшение е внесено въ Камарата, за да добие санкция, понеже за да се получи една индустриална концесия, въпросътъ трѣбва да дойде въ Народното събрание. И азъ казвамъ: министерътъ на търговията е, който трѣбва да го поднесе на васъ. Моята роль въ случая, азъ схващамъ така и понасямъ отговорностъ за тази роль, е да ви кажа: г. г. народни прѣдставители, този човѣкъ туй и туй е направилъ, на този човѣкъ индустриалниятъ съвѣтъ е призналъ индустриална концесия, правото въ два окръга въ България да произвежда каменни масла отъ нафтошисти, които ще намѣри нѣкъдѣ, но върху богатства отъ нафтошисти въ България нѣма права, не сж му признати, защото ги иматъ други лица. И ви казвамъ: ако вие намирате, че тая индустрия е полезна, ако намирате, че тая индустрия не закача никакви права — и доколкото зная, тя не закача никакви придобити права на български граждани — ако вие мислите, че чуждиятъ капиталъ е полезенъ за тая индустрия, ако мислите, че съ нея не се утвържда националното богатство и националното ни развитие, заповѣдайте, вие сте господари.

Г. Занковъ: Кажете Вашето мнѣние и ние ще Ви послушаеме.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Г. Занковъ, моля Ви, недѣйте влиза въ прѣрѣкания съ мене, защото мисля, че нѣма смисълъ.

Г. Занковъ: Защищавате ли законопроекта или не?

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Изслушайте моята мисълъ. На Вашитѣ нарочни въпроси азъ не съмъ длъженъ да давамъ отговоръ; Вие разбирате много добръ; Вашитѣ желаня ми сж извѣстни

Г. Занковъ: Кажете Вие какво мислите по този законопроектъ.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Стига толкова прѣкъсвания отъ Васъ, който сте единъ случаенъ депутатъ тукъ. Г. г. народни прѣдставители! Азъ това ви казвамъ — запишете го, запомнете го, азъ дори не агитирамъ, не ви прѣпоръчвамъ, не ви моля — азъ ви казвамъ, че законътъ ви казва: вие сте господари да рѣшите. Министерскиятъ съвѣтъ постанови да ви се поднесе този законопроектъ и азъ ви го поднасямъ. Така азъ схващамъ моята задача. Азъ мога и да не го внеса, да бѣда въ конфликтъ съ Министерския съвѣтъ и да дамъ оставка. Искате ли това да направя? Не сте вие, които ще ми кажете какво трѣбва да правя. Това е моето рѣшение, това е декларацията, която мога да ви направя. Какво идвате тукъ да ми говорите за отговорностъ?

Х. Г. Поповъ: Вие приемате ли законопроекта или не?

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Тия вътрѣшни въпроси не трѣбваше тукъ да излизатъ. Азъ мога да оттегля законопроекта, но тогава Министерскиятъ съвѣтъ, който е рѣшилъ внасянето му, ще бѣде изложенъ. Повече обяснения, г. г. народни прѣдставители, ще моля да не се считамъ задълженъ да ви давамъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Жечо Бакаловъ.

Х. И. Поповъ: Г. прѣседателю! Вие злоупотрѣбвате съ Вашето право. Азъ искахъ думата по въпроса на г. Такева.

И. Януловъ: Такъвъ въпросъ нѣма на дневенъ редъ; вече се мина на сжществото, защото се гласува прѣдложението на г. министъръ-прѣдседателя.

Ж. Бакаловъ: (Отъ трибуната) Азъ ще обясня какво ще говоря.

Х. И. Поповъ: Азъ ще говоря по въпроса, повдигнатъ отъ г. Такева. Трѣбва да ми се даде думата.

Ж. Бакаловъ: Азъ ще отстъпя реда си на г. Попова, понеже той ще говори по въпроса, повдигнатъ отъ г. Такева, а азъ ще говоря по сжщество.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Азъ съжалявамъ много, че чухъ отъ Васъ, г. Поповъ, думи, които не прѣдполагахъ.

Х. И. Поповъ: И азъ не прѣдполагахъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Азъ стоя тукъ, за да записвамъ подъ редъ всѣки, който иска думата. Азъ не можехъ да зная дали г. Бакаловъ ще говори по сжществото на въпроса или по въпроса, повдигнатъ отъ г. Такева.

Х. И. Поповъ: Ако е така, не съмъ добръ схваналъ и оттеглямъ думитѣ си.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министъръ-прѣдседателятъ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Азъ искамъ да кажа нѣколко думи относително реда въ Събраниято. Г. г. народни прѣдставители! Г. Такевъ съвсѣмъ не цѣлѣше да направи нѣкакво прѣдложение.

Х. И. Поповъ: Какъ не цѣлѣше? Оставете Парламента да си каже думата. Той има право.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Той искаше да критикува министра и да изясни въпроса за министерската отговорностъ. Има едно прѣдложение да не се гледа сега въпросниятъ законопроектъ. Това прѣдложение е направено и то трѣбва да се гласува и слѣдъ това да се мине къмъ самия законопроектъ. Какво е поведението на единъ министъръ или другъ министъръ, това не може да бѣде прѣдметъ на рѣшение сега.

Х. И. Поповъ: Какъ не може да бѣде? Парламентътъ, че рѣши. Трѣбва да изслушате ораторитѣ. Вие тероризирате Народното събрание. Моля Ви се, какъ тъй?

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Имаме най-послѣ учрѣждение Министерски съвѣтъ, г. г. народни прѣдставители, и азъ имамъ честта да бѣда прѣдседателъ на този Министерски съвѣтъ. Моля ви, уважавайте народното прѣдставителство и вземете актъ отъ моето заявление, че азъ внасямъ законопроекта отъ името на правителството и азъ ще го защищавамъ, . . .

Х. И. Поповъ: Азъ ще говоря по него.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: . . . и който иска да намѣри отговорността, ще я намѣри въ мене и въ кабинета и нѣма защо да се спира върху Иванъ, Драганъ или Стоянъ поотдѣлно отъ кабинета. Това е доста за Народното събрание, за да може да пристѣпи да си гледа работата, стига да има единъ министъръ, и особено министъръ-прѣдседателятъ, който да каже, че той поема отговорността за защитата на закона прѣдъ Народното събрание.

Х. И. Поповъ: Не е така.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Народното събрание може да му отхвърли прѣдложението, Народното събрание може да го приеме.

И. Кирковъ: (Къмъ Х. И. Поповъ) Сигурно си спомняте декларацията на Радославовъ за отговорноститѣ, затуй искате сега да говорите.

А. Цанковъ: Искамъ да ви спестя врѣмето.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Какво искате?

А. Цанковъ: Г-да! Азъ направихъ най-невинно прѣдложение, което може да се направи въ единъ парламентъ за прѣбреждане на дневния редъ. Азъ не очаквахъ, между прочемъ, и упорство отъ правителството по тоя въпросъ. Но да се съглася, щото по единъ такъвъ поводъ да се отварятъ голѣми дебати и голѣми въпроси, азъ това желание го нѣмахъ и затуй оттеглямъ прѣдложението си.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Тогава моля да се мине на дневенъ редъ, безъ да се даватъ уроци нито на г. Джидрова, нито на Теодорова за солидарната министерска отговорностъ, а нека тия господа, които сж внесли два пжти туй прѣдложение въ Народното събрание, . . .

Х. И. Поповъ: Какво прѣдложение?

Министър-председател Т. Теодоровъ: . . . въ връмето на които го е гледалъ индустриалниятъ съвѣтъ, които сж одобрили това рѣшение, да дойдатъ днесъ при тия обстоятелства, при които докараха България, да го отхвърлятъ отъ злоупотребство. (Ржкоплѣскане отъ групитъ на блока) Нека го направятъ тѣ. Азъ бихъ желалъ да ги вида, . . .

Х. И. Поповъ: Ще ги видишъ, но то не е мотивъ.

Г. Серафимовъ: Това е за галерията.

Отъ либералнитъ групи: (Възражения)

Министър-председател Т. Теодоровъ: . . . слѣдъ като сж одобрили рѣшението на индустриалния съвѣтъ, слѣдъ като сж внесли веднажъ въ Камарата за одобрение, а не е могло да се гледа само защото се е обявила войната, да дойдатъ днесъ по същество и да кажатъ, че туй дѣло е гибелно, че тѣ нѣма да гласуватъ за него и че нѣма да гласуватъ именно при обстоятелствата, при които ние го прѣдставяме, и нека българскиятъ народъ знае тогава кому за какво дължи и кой за какво носи отговорностъ.

Х. И. Поповъ: Българскиятъ народъ най-напрѣдъ Васъ ще хване за ухото.

Министър-председател Т. Теодоровъ: Азъ най-малко очаквахъ отъ г. Пешева да вѣстане противъ едно рѣшение, което е взето отъ тѣхъ и което ние само усвояваме, за да го прѣдставимъ въ Камарата, защото не можехме да кажемъ на хората, слѣдъ като по-напрѣдъ прѣди насъ сж изпълнени всички законни формалности, за да може да дойде тѣхното заявление въ Камарата: ние не щемъ да го внасяме, защото нашитѣ принципи сж въобще да отхвърляме съдействието на вашитѣ капитали за развитието на нашата индустрия. Е добръ, азъ лоехъ отговорността, за да прѣдставя прѣдъ васъ едно дѣло, което, по моето дълбоко убѣждение, по моята съвѣсть, е само полезно, архиполезно, необходимо за България въ днешния моментъ.

Х. И. Поповъ: Ще видимъ дали е полезно, да давате така по комшийски концесии.

Министър-председател Т. Теодоровъ: И затуй не искамъ да се отдамъ на шиканитъ на хора, които търсятъ да свалятъ кабинета или да турятъ прѣчки въ спидитъ на неговитѣ кола и да налагатъ волята си въ туй Събрание. (Възражения отъ либералнитъ групи) Азъ моля Народното събрание да пристѣпи къмъ разглеждане на самия законопроектъ, подиръ което азъ ще имамъ честта да ви изложа по същество какъ стои работата и заслужава ли тя вашето одобрение или не. Моля ви, прочее, слѣдъ оттеглянето на прѣдложението да не се дава думата по инициентния въпросъ, а да се дава думата по самия законопроектъ, който е на второ четене. (Ржкоплѣскане отъ групитъ на блока)

Х. И. Поповъ: Значи, Вие може да говорите два пѣти по единъ въпросъ, Такевъ може да говори, Цанковъ може да говори, а ние не можемъ да говоримъ?

Министър-председател Т. Теодоровъ: Моля Ви се, инцидентътъ е свършенъ.

Х. И. Поповъ: Не е свършенъ.

Министър-председател Т. Теодоровъ: Ние искаме да се занимаваме съ работа, а не съ инциденти.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Когато г. Цанковъ направи прѣдложението си, записахъ да говорятъ по него. Които можаха да говорятъ досега, говориха. Понеже г. Цанковъ си оттегли прѣдложението, нѣма какво да се говори по него, слѣдователно, ще се говори по същество.

Г. Омарчевски! Вие по същество ли ще говорите или ще говорите по прѣдложението?

С. Омарчевски: Азъ искамъ да говоря по заглавието.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Тогава имате думата.

С. Омарчевски: Г. г. народни прѣдставители! Може правителството въ лицето на г. министър-председателя да

има много съображения отъ държавенъ характеръ, които да налагатъ да гласуваме този законопроектъ и ние ще го гласуваме, но прѣди да вдигнемъ рѣка за заглавието на този законопроектъ, азъ бихъ желалъ да знамъ мнѣнието на министра, който внася този законопроектъ. Министърътъ, който участвува въ този кабинетъ, е еднакво, солидарно отговоренъ за всички дѣйствия на кабинета.

Министър-председател Т. Теодоровъ: Да, да.

С. Омарчевски: Но министърътъ е длъженъ при внасянето на единъ законопроектъ, като моли да му дадемъ своето одобрение, да каже своето мнѣние по него.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: По същество.

С. Омарчевски: Министърътъ не е единъ простъ регистраторъ на единъ индустриаленъ съвѣтъ, прѣмо подвѣдомственъ на неговото министерство. Възможно е Министерскиятъ съвѣтъ да е натоварилъ министра да внесе законопроекта, но това не изключва извѣстно мнѣние на министра по този въпросъ. И прѣди да гласуваме заглавието на този законопроектъ, ние искаме отъ г. министра да си каже мнѣнието, за този законопроектъ ли е той, когато има едно рѣшение, едно желание отъ неговата група, която заявява, която първа повдига въпросъ, че тя желае да се снесе този въпросъ отъ дневния редъ засега и да се остави по-назадъ. Азъ искамъ, прѣди да се гласува заглавието на този законопроектъ, г. министърътъ да каже своето мнѣние. Защото г. министърътъ ни казва, че е законно искането за даване облаги по този законопроектъ, обаче ако влѣземъ да разглеждаме по същество тази материя, ще видимъ, че този законопроектъ противорѣчи на чл. 14 отъ закона за индустриалнитѣ концесии.

Заради туй, прѣди да гласуваме този законопроектъ на второ четене, г. министърътъ е длъженъ да ни каже своето лично мнѣние.

Отъ групитъ на либералитъ: Право!

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министъръ Джидровъ.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Г. г. народни прѣдставители! Както чухте отъ мойтѣ обяснения, законопроектътъ се внася върху дадено постановление отъ съществуващия законъ въ страната. Азъ никога не съмъ мислилъ — поне провѣрката, която се направи отъ гледището на закона, това е дала — че този законопроектъ въ своитѣ постановления ще противорѣчи на нѣкой текстъ отъ закона за индустриалнитѣ концесии. Готовъ съмъ, ако има нѣщо противорѣчиво въ него, веднага да се изправи. Азъ го внасямъ, както ви казахъ, за да ви дамъ възможностъ, особено днесъ, когато има заинтересовани хора отъ вънъ, които настояватъ да си кажете свободно думата по такъвъ единъ въпросъ — бива, или не бива.

Министър-председател Т. Теодоровъ: Толкозъ!

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Това ви казвамъ. Но азъ считамъ, че формално това законодателно прѣдложение не прѣчи на никакъвъ законъ, на никакво правилно тълкувание на закона.

Н. Харлаковъ: Вашето мнѣние по този въпросъ?

Н. Калчевъ: Този законопроектъ е свързанъ съ извѣстна политика.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Г-да! Не се касае за никакви минни богатства, за никакви национални богатства.

В. Коларовъ: Касае се за материялни права.

Н. Харлаковъ: (Къмъ министъръ д-ръ П. Джидровъ) Значи, Вие сте съгласни да се прокара този законопроектъ? (Глъчка)

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Азъ казвамъ: този законопроектъ го внасямъ по рѣшение на съвѣта за ваше усмотрѣние.

С. Дойчиновъ: Ние знаемъ мнѣнието на индустриалния съвѣтъ, но искаме да знаемъ Вашето мнѣние.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Бакаловъ! Искате ли думата по законопроекта?

Ж. Бакаловъ: Да, искамъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: По същество?

Ж. Бакаловъ: Да, да, азъ ще говоря по същество.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Тогава по съществото на законопроекта има думата г. Жечо Бакаловъ.

Г. Димовъ: Какъ може г. Омарчевски да говори, а други да не могат да говорятъ?

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Гочо Димовъ! Защо само вдигате гюрултия? Елате вижте реда, по който сж записани: Омарчевски, Жечо Бакаловъ и т. н.

Г. Димовъ: Защо г. Омарчевски говори по-рано?

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Понеже е записанъ по-рано, по-рано говори.

Г. Димовъ: Вие бѣхте прѣкратили дебатитѣ прѣди Цанковото прѣдложение, а слѣдъ оттеглянето на прѣдложението дадохте думата на г. Омарчевски. Азъ съмъ за справедливостъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: И азъ съмъ за справедливостъ. Какво да направя?

Г. Димовъ: Не може така. Въ единъ селскообщински съвѣтъ има по-голямъ справедливостъ отъ тукъ! Азъ протестирамъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Въ общинския съвѣтъ, изглежда, хората сж по-разбрани.

Ж. Бакаловъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че излишно се тревожатъ г. г. народнитѣ прѣдставители по внасянето на законопроекта за даване концесията. Азъ съжалявамъ много, че при първото четене не присѣдствувахъ въ Народното събрание по една уважителна причина, като мислѣхъ, че понеже законопроектъ е поставенъ много далечъ, не ще дойде на реда си въ засѣданието, когато се е приелъ на първо четене, и като виждахъ, че самиятъ министъръ, който е внесълъ законопроекта, отсъствува отъ София, мислѣхъ, че нѣма да бѣде поставенъ на първо четене, нито пъкъ ще бѣде приетъ. По този законопроектъ мислѣхъ да дамъ едно изчерпателно освѣтление на г. г. народнитѣ прѣдставители, защото видѣхъ, че той нито се схваща добръ отъ гледището на закона за насърчение мѣстната индустрия, защото се смѣсва съ постановленията на закона за минитѣ, защото сж намѣсени много частни интереси, защото самиятъ печатъ взема страна по този законопроектъ и го защита само отъ гледището на интереса на заинтересованитѣ концесионери, по закона за минитѣ. Понеже азъ самъ съмъ внасялъ този законопроектъ въ Народното събрание и понеже той не можеше да бѣде внесенъ нито отъ мене, нито отъ сегашния министъръ, ако не бѣха се изпълнили всички ония постановления на закона за насърчение мѣстната индустрия, счетовъ, че съмъ длъженъ да дамъ обяснения прѣдъ Народното събрание по формата и по съществото на законопроекта. И понеже това не можахъ да направя при първото четене, азъ моля вашето внимание да ме изслушате, за да ви стане ясно въ какво собствено се състои този въпросъ.

Г. г. народни прѣдставители! Съгласно закона за насърчение мѣстната индустрия, който законъ, безспорно, прѣдсѣдва една икономическа политика на българската държава, държавата дава облаги на извѣстни индустрии или на извѣстни индустриалци. Защо? Защото счита, че само по този начинъ нашата страна, прѣдимно земеделска, може да се индустриализира, защото счита, че нашата млада индустрия има нужда отъ покровителство, за да може да устои на външната конкуренция, защото счита, че докато се закрѣпи тая индустрия, необходимо ѝ е да ѝ се правятъ извѣстни отстъпки, които, безспорно, падатъ пакъ въ тежестъ на държавата или въ тежестъ на консоматоритѣ. Е добръ, този законъ, значи, е инструментъ, чрезъ който българската държава поддържа индустрията, която съществува, или пъкъ създава индустрията, която е необходимо за страната. Слѣдователно, въ акта на г. министъръ Джидровъ виждамъ едно изпълнение на закона отъ формална страна, но гледамъ на неговия актъ и като на едно желание да изпълни и зада-

чата, която българската държава си поставила по отношение на индустрията. Инакъ не бихъ помислилъ, че единъ министъръ, като г. Джидрова, би внесълъ този законопроектъ и даже първата мисль, която имамъ. Когато видѣхъ внесенъ законопроекта тукъ и първата мисль, която бихъ желалъ да изкажа предъ васъ, е да похваля г. Джидрова, защото, макаръ и социалистъ, макаръ и носителъ на други, може би, политически и икономически доктрини, той не може като министъръ на търговията, промишлеността и труда да изпълнява едностранчиво своитѣ задачи, които законътъ и българската държава сж му възложили, защото както се грижи за подобрене положението на работницитѣ, както се грижи за подобрене условията на труда, както се грижи за повдигане благосъстоянието на работническото, еднакво е длъженъ — и само така се оправдава неговото стоене въ Министерския съвѣтъ, като министъръ на търговията, промишлеността и труда — да се грижи за тая индустрия, която заедно съ труда създава богатствата на страната. Азъ отивамъ подалечъ и казвамъ, че за неговата социалистическа дѣйност и за социалистическата мисль на социалиститѣ това, което г. Джидровъ е направилъ, е необходимо да се направи. Ние трѣбва да творимъ, трѣбва да създаваме богатство, а това богатство може да се създава при сегашнитѣ закони само по таквъ начинъ. Какъ искате вие да се хвърлятъ милиони въ една индустрия, която утрѣ може да пропадне по силата на външната конкуренция? Какво ще създадемъ тогава въ България, кждѣ ще дадемъ работа на тѣзи хиляди работници, които нашето село или нашиятъ градъ изхвърля отъ земледѣлието, отъ занаятитѣ? Трѣбва да имъ създадемъ работа. И даже за идната, за далечната социалистическа мисль и дѣйностъ създайте богатство. Единъ день ще дойдете да го социализирате, да го експроприирате, но дайте да го създадемъ, да не ви намѣри единъ бждащъ прѣвратъ — споредъ вашитѣ понятия даже — въ едно положение да нѣмаме обществено народно богатство. Ето защо азъ, като министъръ на търговията, промишлеността и труда, вѣренъ на принципитѣ, които сж прокарани въ този и въ другитѣ закони, които държавата е създавала, одобрихъ рѣшението на индустриалния съвѣтъ и внесохъ законопроекта въ Народното събрание.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Обаче въ Министерския съвѣтъ внесохте ли го?

Ж. Бакаловъ: Министерскиятъ съвѣтъ сжщо го е одобрилъ.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Вашиятъ Министерски съвѣтъ?

Ж. Бакаловъ: Имамъ да забѣлжа, г. г. народни прѣдставители, че Министерскиятъ съвѣтъ е одобрилъ 16-тѣхъ концесии, които съмъ утвърдилъ въ разстояние на шестъ години, отъ 1913 г. насамъ, и много ми е чудно, даже необяснимо, защо въ дадения случай се избира само една отъ концесиитѣ, които индустриалниятъ съвѣтъ е далъ. Защо се избира само една?

И. Веселиновъ: По икономически съображения.

Ж. Бакаловъ: Нима ние имаме нужда само отъ минерални масла? Нѣмаме ли нужда отъ хартия, нѣмаме ли нужда отъ циментъ, нѣмаме ли нужда отъ захаръ, нѣмаме ли нужда отъ стъкло, нѣмаме ли нужда отъ копринени платове, нѣмаме ли нужда отъ редѣ концесии, които индустриалниятъ съвѣтъ е далъ, азъ съмъ утвърдилъ и съмъ внесълъ за тѣхъ законопроектъ въ Народното събрание? Нѣщо повече: внесълъ съмъ законопроектъ за даване сжщо такава концесия на единъ български подданикъ; защо се изхвърля тази концесия? Тѣзи само възражения могатъ да се правятъ сега на г. министра на търговията: защо той отъ редица концесии, които съмъ внесълъ първи пътъ съ законопроектъ отъ 1 мартъ 1916 г. и втори пътъ, съ законопроектъ отъ 14 февруарий 1918 г., е избралъ само една концесия за минерални масла отъ нефтошисти, а всички други концесии, които еднакво сж дадени съобразно съ закона за насърчение мѣстната индустрия, които еднакво прѣдсѣдватъ цѣлѣта, нашиятъ подземни богатства да бждатъ индустриализирани, сж изоставени?

Д-ръ А. Гиргиновъ: Защо вие не ги прокарахте прѣзъ Камарата?

Министъръ-прѣдседателъ Т. Тесдоровъ: Защото не сж поискани

Ж. Бакаловъ: Не, тамъ не сте правъ. — Защо не се прокараха прѣзъ Камарата?

Д-ръ А. Гиргиновъ: Да.

Ж. Бакаловъ: Затуй, защото Камарата не ги разгледа.

Д-ръ А. Гиргиновъ: А-а-а!

Ж. Бакаловъ: Тѣ бѣха поставени на дневенъ редъ, Камарата се закри въ извѣстно врѣме и не можа да дойде редътъ имъ.

Г. Димитровъ: Теодоровъ е далъ ангажментъ.

Ж. Бакаловъ: Никакъвъ ангажментъ никому, единъ министъръ на търговията не може да даде за прокарането имъ. Напротивъ, ангажментътъ, който поема министърътъ, поема го съ факта, че е министъръ и трѣбва да изпълнява законитѣ на страната. Законътъ за насърчение мѣстната индустрия заповѣдва това, и ако дойде да се обясни на г. г. народнитѣ прѣдставители каква е процедурата, какви сж инстанцитѣ, въ които се разрѣшаватъ тѣзи въпроси, тѣ ще разбератъ, че министърътъ е длъженъ да внесе въ Народното събрание всички разрѣшени отъ индустриалния съвѣтъ концесии.

С. Дойчиновъ: Ние искаме неговото мнѣние да знаемъ.

Ж. Бакаловъ: Г. г. народни прѣдставители! Чл. 6 отъ закона за насърчение мѣстната индустрия прѣдвижда извѣстни облаги — тѣ сж общитѣ облаги и тѣ сж твърдѣ малко; чл. 13 прѣдвижда специални облаги, а чл. 22 прѣдвижда индустриални концесии. Каква е разликата между облагоитѣ и концеситѣ? Подъ концесия индустриална се разбира правото на единъ индустриалецъ, който, като вложи извѣстенъ капиталъ въ машини, въ инвентаръ, въ работници и въ постройки, има изключителното производство въ даденъ районъ, тамъ никой другъ не може вече да има подобно производство. Това е концесия, това е концесионното право. За какви индустриални производства се даватъ концесии — не се даватъ концесии за всѣка една индустрия — това трѣбва да се знае отъ г. г. народнитѣ прѣдставители. (Чете) „Индустриални концесии се даватъ за произвеждане: захаръ, платове отъ коприна, минерални масла отъ нафтошисти, растителни и животински масла — съ изключение за розово масло — и смола, всѣкакъвъ родъ състни консерви, тестени произведения, хартия и картонъ, целулоза, стъкларство, бои, химически торъ, терпентинъ, циментъ и хидравлическа варъ“. По какъвъ начинъ става даването на концесии, това се опрѣдѣля пакъ въ закона. Този, който иска да добие индустриална концесия, подава заявление до Министерството на търговията, промишлеността и труда, прилага къмъ това заявление планове, прави искания съгласно тѣзи планове по единъ девизъ, който се отбѣнява на повече отъ 150 хиляди. — „Азъ ще направя това, за такова и такова производство, което се прѣдвижда въ чл. 24 отъ закона за насърчение на мѣстната индустрия“. Това заявление министърътъ изпраща въ индустриалния съвѣтъ, последниятъ обсъжда доколко искането е основателно, доколко индустрията е въ полза на страната, доколко лицето, което иска тази индустрия, прѣдставлява извѣстна гаранция, че то може да я реализира, и когато се увѣри, че концесия за тази индустрия трѣбва да се даде, рѣшава въпроса. Това рѣшение на индустриалния съвѣтъ се поднася на министра на търговията и труда, и той, ако го утвърди, възъ основа на мотивитѣ и мнѣнието на индустриалния съвѣтъ, внася въпроса за окончателно разглеждане въ Народното събрание. Значи, когато се даде въ индустриалния съвѣтъ едно заявление за концесия, когато последниятъ одобри това рѣшение и даде концесията, министърътъ, щомъ я утвърди не може вече да чака никакво подканване отъ никого, той е длъженъ да внесе концесията въ Народното събрание, за да се произнесе то. Защото въ чл. 23 се казва: (Чете) „Индустриалнитѣ концесии се даватъ въ кръга на настоящъ законъ отъ Народното събрание съ законопроектъ, внесенъ отъ министра на търговията, промишлеността и труда, слѣдъ като последниятъ вземе мнѣнието на индустриалния съвѣтъ“. Значи, такава е процедурата, която трѣбва да се слѣдва. И въ туй отношение е правъ г. Теодоровъ, само не е правъ кога казва, че и другитѣ концесионери не сж заявили. Тѣ не сж длъжни да заявятъ. Министърътъ е длъженъ да внесе законопроектъ за концеситѣ, щомъ той има налице едно рѣшение на индустриалния съвѣтъ, належащо утвърдено, тъй както сжтъ направилъ и азъ. Слѣдователно, когато законопроектътъ

дойде тукъ въ надлежната форма, по силата на закона за насърчение на мѣстната индустрия, е единъ законопроектъ, който трѣбваше да бѣде приетъ отъ Народното събрание още по-рано, ако бѣше разискванъ или когато Народното събрание намѣрише, че наистина тая концесия не увѣржда никакви интереси, че тая концесия е съобразна съ законитѣ на страната, че най-сетнѣ индустрията, за която се дава тая концесия, е необходима за страната. Въ всѣки случай Народното събрание е последната инстанция, която трѣбва да разрѣши да се признае ли тая концесия или не, разбира се, като приеме или не законопроекта. И ако азъ съмъ излѣзълъ тукъ да говоря по този законопроектъ, излѣзохъ да го защита, да помоля Народното събрание да даде тая концесия, слѣдователно, да приеме законопроекта на г. министра на търговията. Разбира се, негова работа е или на г. министъръ-прѣдседателя да кажатъ отговарятъ ли за него или не отговарятъ. На насъ особено и на Народното събрание е извѣстно, че и г. министърътъ на търговията отговаря, защото иначе той нѣма моралното право да внася законопроекта, па и Министерскиятъ съвѣтъ отговаря, затуй защото той взема по всѣки законопроектъ рѣшение да се внесе въ Народното събрание. Ако Министерскиятъ съвѣтъ не е съгласенъ съ законопроекта на единъ министъръ, той го отхвърля още при разглеждането му въ съвѣта и законопроектътъ не дохожда въ Народното събрание. Слѣдователно, г. министърътъ на търговията отговаря затуй, защото единиятъ го внася, другиятъ го одобрява. Ето защо, отъ формална страна не може да се направи никакво възражение за внасянето на този законопроектъ. Самъ г. Джидровъ може другоаче да разбира своята министерска отговорност, но Народното събрание въ дадения случай, особено по същество, нѣма защо да се занемава.

Този законопроектъ може да бѣде разгледанъ отъ нѣколко гледни точки. Най-напрѣдъ въ свръзка съ нашата индустрия, съ индустриалния развой на страната. Тукъ се натъквамъ, г. г. народни прѣдставители, на главния въпросъ: трѣбва ли България да остане чисто земеделска страна или може да бѣде и индустриална страна? Безспорно е, че страната ни ще остане такава, каквато си е и сега, прѣдимо земеделска, но че никога стремекътъ на нашата държава за индустриализирането ѝ не може да се спре отъ съображения, че трѣбва изключително земеделѣието да се поддържа. Ние съ даването на тая концесия и съ признаването извѣстни облаги, за да се създаде индустрия, поддържаеме земеделѣието. Икономическо начало, икономически принципъ е, всѣка една страна, доколкото е възможно отъ нейнитѣ икономически условия, да си създаде повече богатства. А безспорно само съ индустриализирането на подземнитѣ, на миннитѣ богатства една страна може да създаде повече благосъстояние, повече икономически блага на своето население и, слѣдователно, да бѣде по-обезпечена въ всички ония кризи, каквито често пѣти държавитѣ прѣкарватъ. Ето защо, тази индустриална концесия трѣбва да се даде затуй, защото съ нея се използватъ извѣстни наши минни богатства. Каква е собствено сждината на тази концесия? Дава се право на английскитѣ подданици Алфредъ Халидей Джаксонъ и Чарлсъ Търнеръ да основатъ индустриално заведение, за да произвеждатъ минерални масла отъ нафтошисти. Какво е нафтошисти, вървамъ голѣма частъ отъ г. г. народнитѣ прѣдставители да знаятъ. Тѣ сж едни минни находения, които съдържатъ въ себе си единъ по-малкъ процентъ нафта и които чрѣзъ суха дестилация, чрѣзъ изпаряване, даватъ извѣстни леки минерални масла, тѣзи масла, които се употребяватъ за мазане на машинитѣ, вагонни масла и други работи, даватъ извѣстна смола, катранъ, парафинъ и т. н. — тѣзи масла, отъ каквито ние имаме голѣма нужда и които досега, вслѣдствие липсата на едно индустриално заведение да ги произвежда, ние доставяхме отъ странство. Е добръ, дава се значи индустриалната концесия — нека да се схване добръ — да произвежда заведението масла отъ нафтошисти. Отдѣ ще ги вземе концесионерътъ? Безспорно, ще ги вземе отъ концесионеритѣ на мини, които иматъ право да изваждатъ, да изкопаватъ такива материи. Има ли въ България такива? Има, макаръ не въ голѣмо количество и макаръ че нашитѣ нафтошисти съдържатъ единъ по-малкъ процентъ нафтови вещества. Въ всѣки случай, при сегашнитѣ особени условия на производство на тѣзи масла, всѣки единъ индустриалецъ може да намѣри материаленъ интересъ за себе си да ги произвежда. Слѣдователно, индустриалната концесия ще се даде за използване нашитѣ минерални богатства, които безъ нея иначе ще лежатъ въ земята и нѣма да могатъ да намѣрятъ едно използване за създаване на

ционални богатства. Но, казвамъ, концесии на частни лица въобще не трѣбва да се даватъ затуй, защото съ използването на тѣзи минерални богатства трѣбва държавата да се занимава. То е пакъ една политика на държавата. Държавата сама ли да експлоатира извѣстни подземни, минни богатства или да ги прѣдстави на частната инициатива? Нашиятъ законъ разрѣшава въпроса така, че държавата може да даде индустриалната концесия на частни лица, слѣдователно, насърчава частната инициатива. Това не значи, че държавата сама нѣма право да използва своитѣ минни богатства, да има свои концесии за битоминозни шисти и отъ тамъ тя сама да вади тия масла, които сѣ нужни за другата наша индустрия. Това е безспорно, защото минната концесия, било на държавата, било на частно лице, е гарантирана отъ закона за минитѣ. Слѣдователно, въ дадения случай ние, като признаваме правото на частното лице да произвежда минерални масла отъ нафтошисти, не отричаме правото нито на държавата, ако тя има такава концесия, нито пъкъ на минния концесионеръ, ако той има такава концесия за производство на нафтошисти, и затуй още, защото нейната материя се урежда по специаленъ законъ за даване индустриални концесии, а другата материя се урежда по другъ специаленъ законъ, по закона за минитѣ.

Врѣди ли се нѣщо на държавата, като се даде тая концесия? Най-напрѣдъ, споредъ мене и споредъ г. министъръ Джидровъ, тая концесия се дава за шестъ години отъ сега нататкъ. Съгласно закона за насърчение на мѣстната индустрия, всички облиги, които се даватъ, даватъ се до 1925 г. То не значи, че държавата или Народното събрание не могатъ да продължатъ срока на концесията и за въ бѣдаще. Въ всѣки случай, властно е вече народното прѣдставителство, като даде тая концесия, да има прѣдвидъ за въ бѣдаще ще продължи ли срока на концесията и на облигитѣ, които е дало досега, или които ще даде до 1925 г., или не ще го продължи. Ето защо, срокътъ за използване концесионнитѣ права по тая концесия изтича въ 1925 г., но една такава инсталация не може да се реализира за 5—6 мѣсеца, за година дори: тя ще отиде една, двѣ и три години даже. Възможно е концесионерътъ да не може да я използва до 1925 г. и, слѣдователно, ако дойде дотамъ, държавата въобще може ли да има отъ това нѣкаква загуба? Азъ мисля, че страхътъ на тия, които допускатъ нѣкаква загуба за държавата или за населението, е неоснователенъ. Ние мислимъ, че концесионерътъ може много нѣщо да спечели, слѣдъ като вложи 4—5 милиона лева въ такова прѣдприятие, да използва много нѣщо въ 2—3 години, но идва 1925 г., правото за използване концесионнитѣ облиги само по себе си пада и, слѣдователно, държавата не губи нищо. Но има другъ единъ въпросъ. Има частни лица, които иматъ минни концесии и тия частни лица, не зная защо, много шумъ дигнаха по вѣстницитѣ...

С. Дойчиновъ: И съ голѣмо право.

Ж. Бакаловъ: ... пъкъ и съ даване заявления до Народното събрание, съ които тѣ повече си уврѣдиха. Г. г. народни прѣдставители! Казахъ, че по силата на закона за минитѣ единъ миненъ концесионеръ на нафтошисти, независимо отъ признаването на каквито и да било концесионни облиги за производство на минерални масла отъ нафтошисти има и абсолютното право да копае, да произвежда, да прѣработва и изработва своитѣ минерални масла. Чл. 65 отъ закона за минитѣ казва слѣдното: (Чете) „Всѣки, който чрѣзъ концесия е придобилъ изключителното право за експлоатиране изкопаемитѣ вещества отъ категорията на минитѣ, т. е. концесионерътъ на една мина добива правото въ границитѣ на отстъпената концесия да изучава, изважда, прѣчиства, прѣработва и въобще да разполага съ тия вещества до изчерпането имъ, както и да прѣдприема и устройва нужнитѣ за това здания, жилища, заводи, инсталации и други приспособления“. Слѣдователно, всѣки миненъ концесионеръ на битоминозни шисти, даде ли се тая индустриална концесия или не, има право да копае, да прѣработва, да изважда всичко, каквото се добива отъ битоминознитѣ шисти. Че това е така, вие ще видите още и отъ чл. 80 отъ сѣщия законъ, дѣто е казано: (Чете) „Всѣки машини, машинни части, вагонетки, релси и пр. материали и принадлежности, потребни за експлоатацията на една мина, както и полученитѣ отъ послѣдната сурови или обработени вещества, се прѣвозватъ по държавнитѣ желѣзници по най-благоприятствуванитѣ специални тарифи“. Значи, законътъ за минитѣ не е въ противорѣчие съ закона за насърчение на мѣстната индустрия и даването концесия

на тия двама концесионери за производство на минерални масла въ нищо не уврѣжда ония концесионери, български подданици, които иматъ минни концесии за битоминозни шисти.

Когато този въпросъ се възбуди въ вѣстницитѣ, когато стана достояние въ Народното събрание, чрѣзъ заявлението на заинтересованитѣ лица — и въ комисията сѣщо се повдигна — тогава, за да се подчертае тая мисль на закона за минитѣ и за да не се ошетятъ българскитѣ подданици, азъ поискахъ въ самия законопроектъ за признаване концесия на английскитѣ подданици Джексонъ и Търнеръ да се впише една забѣлжка, въ която изрично да се казва, че даването индустриална концесия за производство на масла отъ битоминозни шисти въ нищо не уврѣжда даването концесия по закона за минитѣ за производство на тия вещества, и това комисията прие. Слѣдователно, българскитѣ подданици, които иматъ минна концесия за битоминозни шисти, трѣбва да бѣждатъ спокойни, че Народното събрание съ този законопроектъ не нарушава, нито може да наруши тѣхнитѣ права, понеже тѣ сѣ гарантирани отъ специалния законъ за минитѣ. Вънъ отъ туй въ сегашния законопроектъ пакъ изрично се подчертава тая мисль, туй начало на закона за минитѣ. Ето защо, мисля, че по тия съображения всѣка опозиция, която изхожда отъ становището, че се уврѣждатъ интереситѣ на български подданици, които иматъ минни концесии, трѣбва да прѣстане. Нѣщо повече, г. г. народни прѣдставители! Концесията е призната отъ индустриалния съвѣтъ още на 7 октомврий 1913 г.; министърътъ на търговията утвърдилъ на 3 декемврий с. г. и, слѣдователно, по силата на чл. 32 отъ закона за насърчение на мѣстната индустрия, тази концесия трѣбваше да дойде тутакси въ Народното събрание и да бѣде приета, но това не стана. Какво стана? Минната концесия на покойния Франгя — защото той има въ министерството тази концесия, министерството не познава Ахтарова — е дадена на 15 октомврий 1915 г. Тя е дадена по рѣшението на минния съвѣтъ при министерството, утвърдено отъ министъра на търговията, промишлеността и труда, прието отъ Министерския съвѣтъ — тази е процедурата по закона за минитѣ, която трѣбва да се слѣдва. Миннитѣ концесии се даватъ отъ Министерския съвѣтъ, а пъкъ индустриалнитѣ концесии се даватъ отъ Народното събрание. Слѣдователно, когато министърътъ на търговията е далъ минната концесия на 15 октомврий 1915 г., той е знаелъ, че има вече една индустриална концесия. Вънъ отъ това, когато Министерския съвѣтъ е утвърдилъ мнѣнието на министъра на търговията, основано на рѣшението на минния съвѣтъ, да се признае минна концесия на Франгя, ималъ е вече прѣдъ видъ, че е дадена една индустриална концесия, макаръ още не минала прѣзъ Народното събрание. Това значи, че министърътъ е знаелъ, че минната концесия не може да бѣде уврѣдена отъ една индустриална концесия, както и индустриалната концесия не може да бѣде уврѣдена отъ една минна. Тия концесии вървятъ паралелно, тѣ не сѣ една противъ друга. Най-сепнѣ, за да видите, че не сѣ една противъ друга можете да вземете този примѣръ: ако утрѣ тия господа дойдатъ и създадатъ своята фабрика, по силата на одобрения законопроектъ за признаване концесията имъ отъ Народното събрание, тѣ ще иматъ нужда отъ битоминозни шисти. Отдѣ ще ги взематъ? Ще ги взематъ, значи, отъ тѣзи, които ги иматъ.

С. Манафовъ: Миньоритѣ не имъ ги даватъ, тѣ ще си ги дестилиратъ сами.

Ж. Бакаловъ: Ако ги дестилиратъ сами, ще кажатъ: „Ние си имаме своя дестилация“.

С. Манафовъ: Ами онѣзи концесионери какво ще правятъ?

Ж. Бакаловъ: Онѣзи ще си търсятъ други; въ България битоминозни шисти има не само въ Трънско, а въ много мѣста. Слѣдователно, тия български подданици могатъ да държатъ въ зависимостъ индустриалния концесионеръ, а не този да държи въ зависимостъ минния концесионеръ. Тази е мисльта ми и вие ми помогнахте да я кажа по-рано. Искамъ да кажа, че въ нищо не се уврѣжда правото на българскитѣ подданици, които иматъ минната концесия, съ признаване на тия английски подданици правото на тѣхната индустриална концесия.

И тѣй, азъ заключавамъ, че законопроектътъ, както е внесенъ, не противорѣчи на закона, не противорѣчи на политиката, която държавата е усвоила; нѣщо повече, не противорѣчи на дѣятелността на министъра на търго-

вията, който е длъжен по силата на закона да внесе концесията въ Народното събрание, което е властно да я утвърди или да не я утвърди.

Р. Маджаровъ: Чл. 32 от закона за насърчение мѣстната индустрия казва, че министърътъ рѣшава въпроса по принципъ, и ако приеме, тогава го внася. Той по принципъ се произнася.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Този въпросъ е разрѣшенъ.

А. Цанковъ: Този въпросъ е разрѣшенъ отъ прѣдшестващия министъръ.

Ж. Бакаловъ: Той е разрѣшенъ отъ мене, азъ съмъ го приелъ по принципъ.

Р. Маджаровъ: То е друго.

Ж. Бакаловъ: Рѣшилъ съмъ го въ утвърдителна смисълъ, и щомъ съмъ го утвърдилъ, внасямъ го въ Народното събрание.

Р. Маджаровъ: Значи, гласуваме Вашъ законопроектъ — да се знае.

Ж. Бакаловъ: Безспорно, този законъ е внесенъ отъ мене, и не само той, а е внесенъ заедно съ други концесии прѣзъ 1916 г., а подиръ не е внесенъ затуй, защото ние бѣхме въ война съ Англия и, съгласно закона за запрѣщение търговията съ чуждитѣ подданици отъ неприятелски държави, ние не можехме да признаемъ никакви концесии на чужди подданици, съ държавитѣ на които бѣхме въ неприятелски дѣйствиа. По тази причина въ законопроекта отъ 14 февруарий 1918 г. тази концесия не бѣше прѣвидена.

Ето защо, г. г. народни прѣдставители, като запазваме правото на българскитѣ подданици концесионери на минна концесия за нафтошисти и за производство отъ тѣхъ на минерални масла, което право отъ комисията изрично се подчерта съ добавката на единъ членъ къмъ законопроекта, именно чл. 6, дѣто е казано: (Чете) „Всички придобити права на минни концесии въ индустриалния районъ оставатъ въ сила“, като, казвамъ, запазваме всичкитѣ права на нашитѣ подданици концесионери на мини за битоминозни шисти и за производство на тѣхни деривати; като виждамъ, че съ този законопроектъ се изпълнява прѣдписанието на закона за насърчение на мѣстната индустрия, съ което пъкъ се осветява принципътъ, който нашата държава е усвоила, чрѣзъ подпомагане на частната инициатива да се създаде индустрия у насъ и като намирамъ, че тази индустрия ще бѣде отъ голѣма полза за страната, азъ ще вотирамъ за законопроекта. Съжалявамъ само много, че нашата държава, въ туй прѣходно положение, не е помислила чрѣзъ даването на концесии, които индустриалниятъ съвѣтъ е разрѣшилъ, да си подготви достатъчно работа за икономическия животъ на страната. Когато търговскитѣ камари, когато търговцитѣ-индустриалци се събиратъ и търсятъ срѣдства, начини, по които да бѣдемъ подготвени за нормаленъ икономически животъ, и намиратъ, че държавата трѣбва да направи извѣстни улеснения, извѣстни постѣпки, че тя трѣбва да изпълни извѣстни тѣхни искания, ние не сме се заинтересували за много други индустрии, които еднакво сѣ необходими за нашата страна. Вие ще видите отъ законопроекта, който съмъ внесълъ, че има дадени концесии: една за минерални масла, която не фигурира вече тукъ, на нѣкой си, Кръстю Петковъ, за Старозагорски окръгъ; двѣ за стѣкла. Нима нѣмаме нужда ние да приготвимъ нашата страна да може да произвежда достатъчно стѣкла, отъ които имаме голѣма нужда, когато ние имаме материялитъ, отъ които стѣклата се произвеждатъ? Сетнѣ, три за захаръ.

А. Цанковъ: Нѣма го Даскаловъ.

Ж. Бакаловъ: Вие ще видите, че инсинуацията, която хвърлихте противъ Даскалова, не е вѣрна — то е една обидна несправедлива — ще видите, че въ закона не фигурира неговото име и че той нѣма концесия за произвеждане на захаръ.

А. Цанковъ: Името му нѣма, но той е вжтрѣ.

Ж. Бакаловъ: Това трѣбва да го знаете. Азъ тържествено заявявамъ, че концесия на Даскалова за производство на захаръ не съмъ далъ.

К. Лулчевъ: Вие я внесохте, но не е разглеждана.

Ж. Бакаловъ: Вие се заблуждавате сами, заблуждавате и Народното събрание, ако мислите, че азъ съмъ внасялъ индустриална концесия на Даскаловъ; концесия за захаръ на Даскаловъ индустриалниятъ съвѣтъ не е давалъ и азъ не съмъ утвърждавалъ подобно нѣщо — това трѣбва да знаете добръ. Може да има специални облаги, може да има индустриална концесия, което значи изключително производство въ даденъ районъ, но Даскаловъ такова нѣщо нѣма.

А. Цанковъ: Специалнитѣ облаги горятъ сжщата цѣль.

Ж. Бакаловъ: Нека кажатъ всичкитѣ търговци, индустриалци и частни лица, които сѣ искали отъ Министерството на търговията специални облаги и които сѣ приети отъ индустриалния съвѣтъ, кому съмъ отказалъ да ги утвърдя.

А. Цанковъ: Ама ние не говоримъ за Васъ.

Ж. Бакаловъ: Г. Лулчевъ прави инсинуации, че азъ съмъ далъ на Даскаловъ концесия за захаръ.

К. Лулчевъ: Моля Ви се, изслушайте ме.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: (Къмъ Ж. Бакаловъ) Оставете този въпросъ.

К. Лулчевъ: (Чете) „Министерството на търговията, промишлеността и труда съобщава, че индустриалниятъ съвѣтъ, въ засѣданието си на 30 септемврий 1915 г., протоколъ № 72, е взелъ слѣднитѣ рѣшения, които единъ мѣсецъ слѣдъ публикуванетоъ имъ въ „Държавенъ вѣстникъ“ ще се поднесатъ господину министру за резолиране. Рекламации, постѣпили слѣдъ тази дата, ще се оставятъ безъ удовлетворение. Първо, признаватъ се права на специални облаги . . .“

Ж. Бакаловъ: Кажете „специални облаги“.

К. Лулчевъ: „ . . . на Петъръ Н. Даскаловъ, публицистъ, въ гр. София, за производство на сурова захаръ въ гр. Одринъ, съ запазенъ районъ околнитѣ Одринска градска и селска и Димотишка“ — „Държавенъ вѣстникъ“ бр. 252 отъ 6 ноемврий 1915 г.

Ж. Бакаловъ: Това не е индустриална концесия за захаръ, а това сѣ специални облаги, . . .

К. Лулчевъ: Които отпослѣ г. Даскаловъ ще продаде.

Ж. Бакаловъ: Моля, моля, чакайте, не дѣйте заблуждава. — . . . които индустриалниятъ съвѣтъ дава на всички, които поискатъ, щомъ му прѣдставятъ доказателства, че тѣ могатъ да ги реализиратъ. Въ всѣки случай министърътъ нѣма причини да не ги утвърди поради това, че се даватъ на това или онова лице, толкова повече, че специалнитѣ облаги не обематъ въ себе си тѣзи облаги, които законътъ прѣдвижда за концесии и които министърътъ трѣбва да дойде да защити въ Народното събрание съ единъ законопроектъ. Тази е истината, а не онази, която вие лансирахте и която често пѣти подхвърляте на г. Даскалова.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Лулчевъ само Ви казва, че г. Петъръ Даскаловъ е вжтрѣ въ тази работа.

Ж. Бакаловъ: Петъръ Даскаловъ нѣма индустриална концесия за захаръ, а има само специални облаги за сурова захаръ, каквито всички могатъ да иматъ.

А. Цанковъ: Административниятъ съдъ се произнесе, че министерството може да утвърдява или не и че всѣко рѣшение на индустриалния съвѣтъ не подлежи на контрола на Административния съдъ. Пита се: бѣхте ли Вие съ убѣждение, че Петъръ Даскаловъ е нѣкакъвъ индустриалецъ, който нѣкога ще реализира нѣкакъва индустрия, за да утвърждавате рѣшението на индустриалния съвѣтъ? Този въпросъ заслужава внимание.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Той ще я прѣпродаде.

Ж. Бакаловъ: По този въпросъ азъ мога да дамъ слѣдното обяснение. У насъ индустриалцитѣ-концесионери или такива сѣ специални облаги обикновено сами не се явя-

вато да искатъ облаги или концесии. Нашитъ захарни фабрики, които съществуватъ сега, концесиитъ за които не съмъ далъ азъ, не сѫ дадени на индустриалцитъ на право. Тъ сѫ давани на лица, които сѫ ги поискали и слѣдъ като имъ сѫ се дали, други сѫ ги реализирали. Тѣй че нѣколкото наши крупни индустриални заведения, като захарни фабрики, сѫ основани по този начинъ. Това не трѣбва да бѣде чудно, защото на този, който иска да създаде индустрия, дава му се известенъ срокъ, една, една и половина година и го питатъ: „Можешъ ли ти, господине, да създадешъ индустрия или не? Ако не можешъ, отнема ти се, ако можешъ, ето, вземи я“. Тѣй сѫ създадени захарнитъ фабрики. Тъ сѫ дадени не на самитъ сегашни концесионери или индустриалци, а на други лица. Тѣй че нищо чудно въ това нѣма. Та искамъ да кажа, далечъ да бѣде обвинение, това е една похвала, че известни лица могатъ да взематъ концесия или специални облаги и да реализиратъ прѣдприятията.

К. Лулчевъ: Значи, Петъръ Даскаловъ е билъ само подставено лице — това искаме да знаемъ ние.

Ж. Бакаловъ: Азъ не се занимавамъ съ Петъръ Даскаловъ като подставено лице. Индустриалниятъ съвѣтъ е рѣшилъ, че той прѣдставя достатъчно гаранция, за да може да реализира това прѣдприятие въ дадения срокъ. Реализира ли го — добръ; не го ли реализира — отнема му се по силата на закона.

К. Лулчевъ: Петъръ Даскаловъ съвсѣмъ не мисли за производство.

Ж. Бакаловъ: Вънъ отъ туй, въ този законопроектъ се прѣдвиждатъ 4 концесии за циментъ и хидравлическа варъ — едно производство, отъ което имаме нужда — и 5 за хартия и картонъ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Оставете туй.

Ж. Бакаловъ: Не мога да оставя този въпросъ, затуй защото мѣнъ ми е чудно какъ отъ толкова концесии се е избрала само едната и никоя друга не е внесена. Слѣдователно, ако дойде да се защищаватъ българскитъ подданици, то тукъ именно трѣбва нашата защита да се прояви.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Г. Бакаловъ! Отъ този фактъ трѣбва да заключите, че министерството не е било склонно да прѣдставя концесии и че това е специаленъ случай, дѣто, по рѣшение на Министерския съвѣтъ, ви прѣдлагаме тая концесия.

Ж. Бакаловъ: Това показва само едно, че Вие, като министъръ на търговията, промишлеността и труда, свършено не се приките за индустрията и промишлеността, както законътъ Ви задължава.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Понеже нѣмахъ врѣме.

Ж. Бакаловъ: Вие не можете да се оправдавате съ това, че Министерскиятъ съвѣтъ Ви е наложилъ само тая концесия. Затуй поддържамъ мисълта, че Вие бѣхте длъжни да направите това.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Съ своитъ обяснения той иска да каже да нѣма инсинуации по тая работа.

Ж. Бакаловъ: Ето защо, г. г. народни прѣдставители, съ поправката, която се прѣдвижда въ законопроекта, той може да бѣде гласуванъ, безъ да се страхуваме, че правимъ нѣкаква щета било на частни лица, било на държавата. Напротивъ, създаваме едно индустриално заведение, което ще бѣде въ полза не само общо за страната, но ще бѣде отъ полза и за самитъ г. г. социалисти, затуй защото ще даде възможностъ да работятъ нѣколко стотини работници и нѣщо повече: единъ денъ, когато дойде да се социализиратъ богатствата, ще има какво да се социализира.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Христо Поповъ.

Обаждатъ се: Нѣма го.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Рашко Маджаровъ.

Р. Маджаровъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че когато ние ще гласуваме за приемане или отхвърляне

на концесията, нѣма да ни влияе алузията, която се направи отъ министерската маса, че по искането на Англия, както изрично бѣше казано, концесията трѣбва да бѣде дадена, защото азъ достатъчно познавамъ и оцѣнявамъ Англия, за да считамъ, че тя не може да прави политика при сключване на мира по отношение на българския народъ отъ това, дали ще бѣде дадена концесия на единъ или двама нейни уроженци-прѣдприемачи. Тя има по-голяма политика и по-високи разбирания отъ частнитъ интереси въ едно затънтено нѣкъдѣ си мѣсто, каквото е Брѣзникъ, за да се постави разрѣшението на въпроса за даване или не на концесия въ свързка съ нейното поведение опрѣмо насъ при мира. Азъ считамъ, че това е единъ нещастенъ инцидентъ, който въ Камарата не би трѣбвало другъ пътъ да се случва.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Лошо прѣтълкувахте думитъ на г. министра — тѣ нѣмаха този смисълъ.

Р. Маджаровъ: Дословно така бѣха казани думитъ, и да не ги тълкувамъ по-нататъкъ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: По-хубаво да не говоримъ по това.

Р. Маджаровъ: Второ, азъ не се интересувамъ отъ туй, че гешефтери отъ една или друга страна могатъ да спорятъ и да създаватъ настроение въ общественото мнѣние за или противъ законопроекта, защото не е тамъ моята мисль и моето разбиране. Партизанитъ сѣмъ билъ, сѣмъ и до днесъ, докогато не се убѣдя въ противното, че когато се касае до голѣми подземни богатства, държавата може да заключи съ нѣкоя и друга година съ изтеглянето на тѣзи подземни богатства — говоря за минитъ — и желателно е да ги вземе въ свои рѣцъ и да прави своя обработка. Държавата има вече 40-годишна политика по отношение на експлоатацията на каменнитъ въглища въ мината „Перникъ“, за да се види, че не може законопроектътъ да бѣде разгледанъ отъ това съображение, което г. бившиятъ министъръ на търговията и труда изтъква, че щѣла да се създаде частна индустрия и да се прѣхранватъ работници; работницитъ могатъ да се прѣхранватъ и при държавната индустрия, а създаването на индустрия за изтеглянето на подземнитъ богатства може да бѣде извършено и чрезъ държавата. На тази индустрия сѣмъ партизанитъ. Азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че не трѣбва отъ тази гледна точка да разбираме тази концесия и съ тази нервозностъ, съ която евентуално би се отхвърлил проектътъ, който се прѣдставлява отъ Министерството на търговията, да се каже на тия хора, че не имъ даваме концесия, което нѣма да бѣде желателно. Въпросътъ се поставя другояче: че е желателно изкопаванитъ богатства въ България да бѣдатъ използвани отъ държавата или, ergo, концесиитъ въ Бургаския, Софийския, Врачанския и Кюстендилския окръзи да се запазятъ по отношение на нафтошиститъ само специално за българската държава, и отъ тази гледна точка ние трѣбва да разрѣшимъ въпроса правилно, безъ да засѣгаме оскърбително интереситъ на другитъ. Съжалявамъ, че тѣзи хора, които, както се каза днесъ тукъ, отъ 9 или 10 години се разхождатъ изъ България — не ги знаа и не ги познавамъ — въ редъ години сигурно сѫ били издоявани. Казвамъ, ако е полезно за буржоазната държава, за която се разправя, да имъ даде или не концесия, и ако сѫ били изпълнени формалноститъ, докогато чувамъ, отъ прѣди десетки години, азъ не разбирамъ какво е прѣчило на народното прѣдставителство, което по цѣли недѣли държи рѣчи за най-подробни работи, да се произнесе да се даде ли концесията на тѣзи хора или не. И това е жалкото за нашата държава. Та, казвамъ, ако народното прѣдставителство счита, че това богатство трѣбва да го запази за държавата, то трѣбва да го запази по отношение на нея, и когато го отнема отъ тѣзи хора, да го отнеме по отношение на всѣки, който има по единъ или другъ начинъ концесия, и да го запази за държавата. Тогава борбата между частнитъ интереси и клеветата ще прѣстане да съществува. Азъ считамъ, г. г. народни прѣдставители, че това не е едно дребно богатство, защото и пластоветъ на нафтошиститъ, находящи се на 35 км. западно отъ София — тамъ е главното имъ легло, въ Люлинъ-планина — сѫ богати пластове, които ще произведатъ не само известни масла, както казваше прѣждеговорившиятъ ораторъ, а ще произведатъ, докогато ми е известно, даже петролъ и бензинъ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Толкова по-добъръ. Ще загубимъ ли отъ това?

Ж. Бакаловъ: Отъ нафтошиститъ се произвежда толкова малко масло, щото не може да се помисли, че може да се произведе отъ тѣхъ петролъ и бензинъ.

Р. Маджаровъ: Сѣщиятъ бензинъ се произвеждаше прѣзъ войната и замѣстваше другия бензинъ. Та, казвамъ, ако народното прѣдставителство усвоява идеята за държавната експлоатация на миннитѣ богатства, съпоставяйки единтъ минъ на другитѣ — на тия съ каменнитѣ въглища — съ тѣхъ могатъ да се добиятъ резултати. Азъ считамъ, обаче, освѣтъ ако ми се даде друго тълкувание на законъ — и тази бѣлѣжка съмъ дълженъ да направя — че ако народното прѣдставителство приеме да даде концесията, тя трѣбва да бѣде дадена на двамата господинови, при съблюденіето постановленията на закона. Азъ мисля, че било съ даването на специални облаги, било съ даването индустриална концесия, законодательтъ отъ 1911 г., ако не се лъжа, имаше една цѣль: да унищожи монополизирането на извѣстна индустрия въ страната. Затова той въ чл. 14 отъ закона прѣдвижда размѣритѣ, до какъдѣ една индустриална или друга концесия може да бѣде дадена.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Прочетете законъ. То е за специалнитѣ облаги, а не за районитѣ на една концесия. Вие не сте чели текста както трѣбва.

Р. Маджаровъ: Азъ считамъ, че прѣдложението, ако става въпросъ за даване било на индустриална концесия, било на специални облаги, трѣбва да почива на по-малки райони, и по такъвъ единъ начинъ ние ще можемъ да освободимъ страната отъ акапарирание отъ една компания на двѣ цѣли производства въ страната. И въ това отношение, въ съгласие съ г. министъра, прѣдложението ще трѣбва да се поправи, защото, доколкото ми е извѣстно, първото заявление за даване на индустриална концесия не се е простирало, ако не се лъжа, върху другитѣ окрѣжи.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Единъ окрѣжъ не може да даде материали за такава една фабрика.

Р. Маджаровъ: Та поправка трѣбва да стане въ законопроекта. А колкото се касае до бѣлѣжката, че тази концесия слѣдъ петъ години ще се вдигне, азъ бихъ гласувалъ за концесията при една увѣреностъ отъ страна на г. министъръ-прѣдседателя, който я поема и защитава, при едно положение, че тази концесия нѣма да увѣжда другитѣ дадени концесии.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Нѣма да ги увѣжда — азъ го казахъ изрично при първото четене.

Р. Маджаровъ: Второ, че тази концесия нѣма да послужи за спирание евентуалното разработване на производството, защото, доколкото ми е извѣстно, щомъ бждатъ допуснати тѣзи капитали, задъ тѣзи двама, които стоятъ тукъ, стоятъ Standard-Oil Company.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Много знаете! Защо говорите за нѣща, които не знаете? Отдѣ знаете, че стои тази компания? Защо намѣсвате трети лица? Ами това е съвсѣмъ неприлично! Тази компания има такива богатства въ цѣла Ромѣния, че нѣма защо да си блъска главата да идва въ България.

Р. Маджаровъ: Ама, г. министъръ-прѣдседателю, азъ съмъ народенъ прѣдставителъ и Ви моля, когато говоря, да не ме прѣкъсвате.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Недостойно е да замѣсвате други лица.

Р. Маджаровъ: Вие си стойте на мѣстото и слушайте. Азъ не оскърбявамъ никого.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Отъ какъдѣ знаете, че стои тази компания? Азъ не зная, правителството не знае, пъкъ Вие знаете! Я ми кажете, отъ какъдѣ знаете, че тамъ стои тази компания? Азъ считамъ, че това е едно злоупотребление съ правото на народенъ прѣдставителъ, като замѣсвате лица, които не сѣ причастни въ тая работа.

Р. Маджаровъ: Вие за това се казвате Теодоръ Теодоровъ, защото не знаете да слушате. Отъ височината на тази трибуна, г. министъръ-прѣдседателю, като депутатъ, Вие обикновено не слушате. Азъ приехъ поука отъ г. министъра на войната, който, когато ставаше въпросъ за ми-

нитъ въ продължение на три-четири години, съвършено справедливо казваше, какъ полека-лека капиталитѣ и около производството на бензинъ и петролъ се групиратъ около извѣстни къщи. Не за укоръ на тѣзи къщи казвамъ това.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Standard Oil Company е американска къща, а не английска. Вие не знаете какво говорите.

Р. Маджаровъ: Ще съжалявате, г. министре, когато чуете моето прѣдложение.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Я набѣкайте всичко, каквото можете да кажете за хората.

Р. Маджаровъ: Г. министърътъ не знае да слуша, но азъ съмъ народенъ прѣдставителъ и ще кажа. Какъ така Вие можете да ми говорите! Азъ казвамъ, че това сѣ солидни къщи; азъ казвамъ, че когато се допусне частниятъ капиталъ въ минното производство, сериозна работа ще се върши, стига да се иска да се върши, но г. министъръ-прѣдседателъ турна нерви, защото не желаше да слуша и не зная по какви съображения.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Азъ Ви казахъ защо Ви обръщамъ вниманието.

Р. Маджаровъ: Та, казвамъ ви, г. г. народни прѣдставители, азъ искамъ да чуя отъ г. министра увѣрението, че ако стоятъ тѣзи компании — тѣ сѣ солидни, тѣ не сѣ компании на спекула, тѣ сѣ компании на голѣмо производство — тѣ ще работятъ върху мѣстото, защото петролътъ е вече трѣстъ по цѣлия свѣтъ, и ако г. министърътъ не знае това, ще му го кажа и той ще го провърши отъ всѣкъдѣ, та да имаме увѣрението, че този трѣстъ ще помогне за развитието на това производство, а нѣма да го прѣкъсне. Тази е увѣреностъта, която искамъ да ми се каже, и азъ мисля, че тѣзи работи сѣ достатъчно интелигентни, за да ги чуете, г. министре, и достатъчно умни, за да бждете спокойни да ги слушате. Кого оскърбявамъ?

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Говорите за хора, които не сѣ причастни въ тази работа.

Р. Маджаровъ: Моля Ви се. Азъ всѣкога мога да спомена компании и не ги оскърбявамъ съ това. Не съмъ оскърбилъ нито едната, нито другата страна.

Та, казвамъ, г. г. народни прѣдставители, за да се съгласимъ да дадемъ концесията на тѣзи хора, трѣбва да имаме увѣреностъта на министерството, че въ установения срокъ фабричитѣ ще бждатъ построени и ще почнатъ да работятъ сериозно. Тогава ще бжде това, както г. министърътъ на търговията ви каза, отъ полза за страната. Тѣзи кратки бѣлѣжки имашъ да направя по тоя законопроектъ.

Ж. Бакаловъ: Въ самия законъ е казано, че ако не използватъ концесията въ срока, тя ще имъ се отнеме.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Понеже нѣма повече оратори записани, ще се гласува.

Х. И. Поповъ: Нѣма кворумъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля Ви се! Азъ ще кажа. Каква е тази бърза работа!

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Моля да се обяватъ дебатитѣ за прѣкратени.

С. Омарчевски: Искамъ думата по чл. 1.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Ще Ви я дамъ, когато дойде чл. 1. И Вие бързате.

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Въ такъвъ случай да се говори по всички членове, и тогава да се гласува.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Дебатитѣ по заглавието сѣ изчерпани и по нѣмане на кворумъ гласуването ще стане въ слѣдующето засѣдание.

Слѣдующето засѣдание ще бжде утрѣ съ слѣдующия дневенъ редъ:

На първо мѣсто, трето четене на законопроектитѣ, приети днесъ на второ четене; на второ мѣсто, второ четене на законопроекта за признаване права на индуст-

стриялна концесия за минерални масла и тѣхни деривати отъ нафтошисти на Джаксонъ и Търнеръ, и второ четене на законопроекта за отнемане въ полза на държавата на незаконно придобититѣ имоти. Слѣдъ това слѣдва останалиятъ дневенъ редъ.

Постѣпили сѣ два законопроекта отъ Министерството на финанситѣ, които ви се раздадохъ и които сѣщо ще се поставятъ на дневенъ редъ. Тѣ сѣ: законопроектъ за

подпомагане пострадалитѣ прѣзъ войната занаятчии и законопроектъ за даване право на Министерския съвѣтъ да отмѣни закона за търговията съ външни палтежни срѣдства. Тѣ ще слѣдватъ слѣдъ законопроекта за конфискацията.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 9 ч. 30 м. вечерята)

Подпрѣседателъ: Д-РЪ И. МОМЧИЛОВЪ

Секретаръ: М. ЗЕЛКОВЪ

Началникъ на Стенографското бюро: ТР. ДИМИТРОВЪ